

خلاصہ کھنای فائز

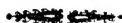
جو عندلیب فصاحت فروشد ای حافظ
توقدر اوبسخن گفتن دری بشکن

معارف نظارت جلیله سنک امر وتنسیبی اوزرینه مکاتب
رشدیده تدریس اولنق اوزره ترتیب قلمشدر

انجمن تفتیش ومعاينه اعضاسندن مرحوم حبیبت افندینک اتریدر

ایکیمی طبعی

معارف نظارت جلیله سیله مطبوعات اداره علیه سنک
رخصتی حائزدر .

(طابع وناشری)

عموم مکاتب ملکیه وعسکریه شاهانه کتابچیمی
قره بت

استانبول

(قره بت) مطبعه سی — باب عالی جاده سنده

۱۳۱۸

خلاصہ کتب ماہنامہ

جو عندلیب فصاحت فروشد ای حافظ
توقدر او بس - سخن گفتن دری بش - کن

معارف نظارت جلیله سنک امر و تنسیبی اوزرینه مکاتب
رشدیده تدریس اولنق اوزره ترتیب قلمشدر

انجمن تفتیش و معاینه اعضاسندن مرحوم حبیب افندینک اثریه

ایکجی طبعی

معارف نظارت جلیله سیله مطبوعات اداره علیه سنک
رخصتنی حائزدر .

(طابع و ناشری)

عموم مکاتب ملکیه و عسکریه شاهانه کتابخیزی
قره بت

استانبول

(قره بت) مطبعه سی — باب عالی جاده سنده

صه رهنمای فارسی

بسم الله الرحمن الرحيم

(بعد ادای ماوجب علینا)

جناب رب متعال پادشاه معارفپور و شهریار معدلت گستر
ولی نعمت بینتمز غازی (عبدالمحید) خان ثانی افندیمز حضرت تلیخی
الی یوم القیامه سریر شوکت مصیر تاجداریلرنده بردوام بیورسون
آمین .

مکاتب اعدادیده تدریس اولمق اوزره حالا ناظر امور
معارف عمومیه (دولتلو زهدی پاشا) حضرت تلیخک تألیف
و تدوینی بنده شرمندهلری (حبیب) کم نصیبه امر و حواله
بیوردقلری (رهنمای فارسی) نام قواعد فارسیه رساله سنک
مکاتب رشديه ایچون الویریشلی اولمق اوزره بر خلاصه سنک دخی
ترتیبی مشارالیه حضرت تلیخ طرفندن امر بیورلمغله موجبنه
رساله معروضه اختصاراً یکیدن ترتیب اولنه رق (خلاصه
رهنمای فارسی) اسم و عنوانیه توسیم قلندی .

ومن الله التوفیق

لسان فارسی تحصیلنه طالب اولانلره معلوم اوله که :

۱ - لسان فارسینک حروفی یکرمی درتدر :

ا ب پ ت ج چ خ د ذ ر ز ژ س ش غ ف ک گ
ل م ن و ه ی .

۲ - بولردن (پ چ ژ گ) حرفلری فارسیه مخصوصدر
باقیسی عربی حرفلری ایله مشترکدر .

۳ - عربیدن فارسیه بر چوق کله آلمش اولدیغندن
کافه حروف هجای عربیه فارسیده بولنور . آنلردن (ث ح
ص ض ط ظ ع ق) حرفلری عربی کلهیه مخصوصدر .

۴ - حرکه اوچدر : (زبر) اوستون (پیش) اوترو
(زیر) اسره :

(گرد) غبار (گرد) پهلوان (گرد) یوواردلق .

۵ - الف ، واو ، یا بعضاً فتحه و ضمه و کسره یی مد
ایدرلر . آنلره (حروف مد) دینور ! (داد = عدل)
(دود = دومان) (دید = کورونش)

۶ - بعضاً (علامت حرکه) دیرلر : (کاه = صمان) (کوه =
طاغ) (دیه = کوی) .

۷ - (ها) دخی هم فتحه وهم کسره یه علامتدر . آکا
(های رسمیه) دینور . (بنده = کوله) (خواجه = افندی)
(که = کیم) (چه = نه)

۸ - همزه (ها) اوزرینه قونلدقه آنی یا گبی اوقوتدیرر :

(تکیه درویشان پنجره داشت) درویشلرک تکیه سنده بر پنجره وار ایدی . مده وشده ترکیجده اولدینی کیدر .

کلمه و کلام

۹ — (کلمه معنایی افاده ایدر بر لفظدر . اقسامی اوچدر : اسم ، فعل ، حرف . کلمه یا کندی کندینه بر معنایه دلالت ایدر ، یا ایتمز . ایتمز ایسه اکا حرف دینور . ایدر سه یازمانه مقترندر یادکلدر . مقترن ایسه آکا فعل ومقترن دکل ایسه آکا اسم اطلاق اولنور .
(کلام) یکدیگره اسناد تام ایله مسندد ایکی کلمه دن عبارتدر .
بوکا (جمله) دخی دینور .

اجزای کلام

۱۰ — کلامی کرکی کبی اطرافلیجه بیان ایتمک ایچون کندی جنسندن مختلف اصطلاحاتله بعض زوائد لازمدر .
آنلر ایله برابر اجزاسی اوندر :
اسم ، صفت ، ضمیر ، مهمات ، فعل ، فرع ، فعل ، متعلقات
فعل ، حروف ، ادوات ، اصوات .
بونلرک هر بریسی بر فصلده ذکر اولنه جقدر .

فصل اول

(اسم بیاننده در)

۱۱ — اسم ، بر شخصی یا حیوانی یا بر شیئی گوسترن کلمه در .

- ۱ - (اسم جنس) که مدلولك تمامنى كوستر :
(مرد = ارڪك) (زن = قادين)
- ۲ - (اسم علم) که مدلولندن بر فردينى كوستر :
(آدم، حوا)
- ۳ - (اسم عين) مدلولى خارجده موجود اولانه
دينور : (سر = باش) (دل = يورك) .
- ۴ - (اسم معنى) مدلولى ذهنده موجود اولانه دينور :
(خرد = عقل) (اندوه = كدر) .
- ۵ - (اسم جمع) لفظاً مفرد ، معناً جمع اولانه دينور :
(گروه = آلاى) (خيل = سوري) .

تمرین

بوكله لر ، اسمك قننى قسمندندرديه شا كردانه صوريله جق :
(خدا) الله تعالى ، (پيغمبران) پيغمبرلر ، (نامهای آسمانی)
نازل اولان كتابلر ، (فرشته) ملك ، (خواست خدا) اراده
آلهيه ، (نيك) ابي ، (بد) كوتى ، (آنسرای) آخرت
(مرگ) اولوم ، (زندگانی) ديرليك ، (خرد) ، عقل ،
(دست) ال (اسکندر) م ، (مصر) م (نيل) م (گروه)
آلاى ، (آسيا) شرق ؛ (جيحون) آسياده برنهرك اسميدر .
اسمك خاصه سی اوچدر : کیفیت ؛ کمیت ؛ حیثیت .

❦ کیفیت ❦

۱۲ — کیفیت ، تذکیر و تأنیثدن عبارت اولوب بوايسه فارسینک غیر ذیروح کله لرده یوقدر ، ذیروح اولان کله لرک تأنیثی اختلاف اسم، ارکک و دیشویه صفت اولان نر ، نره ، ماده کله لرله بللی اولور .

اختلاف اسمایه مثال : (پدر) بابا ، (مادر) آنا ، (برادر) قرنداش ، (خواهر) قیزقرنداش ، (غلام) کوله ، (کنیز) جاریه ، (اسب) آت . (مادیان) قصراق ،

صفت علاوه سیله اولانلره مثال : (شیرنر) ارکک آرسلان (شیرماده) دیشی آرسلان ، (نره گاو) اوکوز . (ماده گاو) اینک

❦ کمیت اسماء ❦

۱۳ — کمیت اسماء افراد و جمعدن عبارتدر ، علامت جمع کرک اسمده و کرک اسم مقامنده قوللانیلان صفتده (ان) و (ها) ایله اولوب قاعده جمع ایسه جمادات و حیوانات و نباتات اوزرینه مبنیدر . شوبله که :

۱۴ — جماداتک واسمای معاینک جمعی ها ایله اولور : (سنگ) طاش ، سنگها (دانش) معرفت ، دانشها .

۱۵ — (ها) ایله جمعلمان اسملرک آخرنده (های رسمیّه) بولنورسه حذف اولنور . لاله (لالها) کچی ، فقط هانک حذفله کله بر دیگر کله نك جمعنه ملتبس اولورسه حذف اولنه ماز .

مثلاً مکتوب ، لباس معناسنه اولان (نامه) ، (جامه) لفظلرندن
ها حذف اولورسه اسم و قدح معناسنه اولان (نام) ، (جام)
جملریله ملتبس اولور . بو صورتده آنلرک جمی (نامه‌ها)
(جامه‌ها) یازمیلیدر .

۱۶ — (الف) و (واو) دن صکره بریا علاوه اولنور :
(جایها) یرلر . (بویها) قوقولر .

❖ تمرین ❖

بو کلمه‌لرک جمی بولنه‌جقدر .

(خاك) طوپراق ، (خواب) اویقو ، (غنچه) م . (کوه)
طاغ ، (دندان) بر شیشک دیشی ، (خنده) کوله ، (موی)
قیل ، (نوا) آهنگ . (دریا) دکز (کشتی) کمی ، (هوش)
فراست . (بیداری) اویاقلق ، (جای) یر ، (بوی) قوقو ،
(پنجه) م . (روزه) اوروج ، (روستا) کوی . (نیرو) قوت .
۱۷ — انسان و حیوانانک جمی (ان) ایله اولور : (مرد)

ارکک . (مردان) ، (اسب) آت ، اسبان .

۱۸ — کلمه‌نک آخرنده های زائده — که رسمیه دخی
دینور — اولورسه کاف فارسی‌یه تبدیل قلنور : (بنده) کوله .
بندگان (خواجه) افندی خواجگان .

۱۹ — الف و واو ممدوده بولنورسه آنلردن صکره بریا
علاوه اولنور : (ترسایان) نصارا ، (پارسایان) زاهدلر

(تیهویان) کککلر ، (کوکویان) قریلر . فقط (نیکو)
(آهو) کی بعض اسملرک جمعده (نیکوان ، آهوان) دینور .

﴿ تمرین ﴾

بو کلهلرک جمعی بولنه جق :

(برادر) قرداش ، (فرشته) ملک ، (کدخدا) اوصاحبی
(کدبانو) اوصاحبه سی (پرستو) قیرلانغیج ؛ (بزغاله) اوغلاق
(بره) قوزی ، (لالا) م ، (روباه) تلکی ، (ها) م . (گربه)
کدی ، (کوکو) قری ، (دیو) م ؛ (باشه) آتمجه .

۲۰ — نباتات ایله انسانک چفت اولان اعضاسی و تجدد

ایدن آثار علویه نک جمعی هم (ان) وهم (ها) ایله اولور :

(درختان . درختها) اغاجلر ، (گیاهان . گباهها) اوتلر
(چشمان . چشمها) کوزلر ، (دستان . دستها) الیر ، (ستارگان ،
ستارها) ییلدیزلر ، (روزان ، روزها) کوندوزلر ، (غما
غمان) ، تاسه لر ، (اندوهها ، اندوهان) کدرلر ، (سخنها ،
سخنان) سوزلر ؛ (گناهان ، گناهها) کی بعض کلهلر دخی
(ان) ایله جمعلیر .

﴿ تمرین ﴾

شاگردانه بو کلهلرک جمعی سوريله جقدر :

(ابرو) قاش ؛ (نهال) فدان ؛ (اندوه) تاسه ، (مژه)
کرپک ، (گلبن) کل آغاجی ، (زنده) دیری ، (خاور)

مشرق (باختر) مغرب ، (مرغزار) چایر ، (لب) دوداق ،
(بازو) قول ، (نیروز) اوپله وقتی ، (سال) ییل ، (سخن)
سوز .

❁ اسم مزید فیه ❁

۲۱ — حرف زانددن خالی اولان اسمه مجرد و کند یسنده
زائد حرف بولنانلره مزید فیه دینور. اسماء مزید فیهک عمده سی
اسماء منقوله درکه های رسمیه الحاقیله معنای مجازی به اطلاق
اولنور .

❁ ایشته اقسام مشهوره سی ❁

بیان حرکه ده : (زمانه) وقت (جانانه) جانه دگر .
مدتده : (هفته) یدی کونلک (سالیانه) ییللق .
رنگده : (سفیده) بیاضمسی (سیاهه) سیاهمسی .
عده : (نیمه) یاریسی (دهه) اولنلق .
اطرافده : (کناره) ساحل (دامنه) اتک .
نسبتده : (مردانه) ارککجه (فرزانه) عاقلانه .

اوللر نده حروف زانده بولنانلر :

الف زانده : (اشتر) دوه (اشکنجه) اذیت .
الف ضدیت : (سودن) راحتسز اوللق (آسودن) راحت ایتمک
(کندن) قازمق (آکندن) طولدیرمق .

پاد: ادات ضدیت : (باداش) مکافات ، (پادزهر) پانزهر ،
دش : ادات ضدیت : (دشمن) م (دشنام) سوکمک ،
دژ کذا : (دژآلود) غضبی (دژمان) کذا .

اواسطده بولنان زواند حروف

(سراپا) باشند ایاغه (لبالب) دوداق دوداغه (دست بدست)
ال اله بونلر کبی .

اواخرده بولنانلر :

مائلت ایچون : (یکتا) تک (بیهمتا) نظیرسز .
موازات : (بگتاش ، خیلناش) قیو یولداشی .
مشابهت : (چنکال) پنجهیه و (شغال) کوپکه بکزر .
مشاکلت : (گردونه) آرابه (نمونه) کوسترش .
بعض اعلامک آخرینه (اسب) اداتی الحاق اولنور :
(گشتاسب ، لهراسب) کبی
بونلرک تحقیقی ایچون فرهنگلره مراجعت اولنه .

(اسم زمان)

۲۲ — اسم زمان وقتی گوسترن اسمدر . خاص اسمی
اولیان زمانک علامتی بونلردر :
آن : (بهاران) ایلك بهار . (برک ریزان) یاپراق
دوکی وقتی .

گاه : (شامگاه) آقشام ، (بامگاه) صباح .
 گاهان : (جاشتگاهان) قوشلق وقتى ، (ناکهان) اول زمانده .
 هنگام : (شبا هنگام) : کیجه لین : بهنگام وقتنده .
 (بامداد) صباح : (جاشت) قوشلق (پیش-بن) ایکندى کبی
 خاص کله لر دخی واردر .

(اسم مکان)

۲۳ — بریری گوسترن کلمه اسم مکان دینور . امثله دن
 آکلاشيله جنی وجه ایله بونک ادواتی چوقدر .
 (آتشگاه) مجوسی معبدی . (بتکده) بتخانه
 (گلستان) کل ترلاسی (چنزار) چایرلق ،
 (کوهسار) طاغلق (خانان) خاندان
 (سنگلاخ) طاشلق .
 (سرای ، خانه جای) کبی الفاظ مخصوصه سی دخی واردر .
 (بوستانسرای) کبی .

اسم آلت

۲۴ — برایشده قوللانیا لان شیرک اسمیدر . چوغی امر
 حاضره بر (.) علاوه سیله اولور : (پرایه) زینت . (آینه)
 زینت اسبابی .
 مرکب اوله رق مخصوص تعیراتی ده واردر (آتش گیر)
 ماشه کبی .

اسم تصغیر

۲۵ - کوچکلیگی گوسترن اسمادر . بونک اداتی (ك)
(واو) ، (چه) در :

(مرعك) پلیچ ، (مردمك) گوزبکی (نیکو) کوزلجك ،
(باغچه) م (سراچه) کوچك سرای .

مرکبات اسما

۲۶ - اسم مرکبك اقسامی چوقدر . بوراده بش قسمی
بیان اولنه جقدر :

برنجیسی ، ترکیب اضافیدر .

ایکنجیسی ، ترکیب عطفی . او دخی یا حرف عطفك
حذیفه اولور :

(شتر گربه) مناسبتمز ، (سکنجین) که سرکه وانگین ، دیمکدر .
یاخود حرف عطفك الفه قلیله اولور : (تکادو) قوشش ،
(کایش) آرزوق .

اوچنجیسی ، ترکیب تکرری ایله اون بردن اون طقوزه قدر
(ترکیب) عددی بو قیلدندر .

دردنجیسی ، حروف عطف ایله اولانلردر . اودخی بونلردر :
ترکیب ترادفی لفظی : (ساختم ساز) تدارك (تاختم و تاز) ا
یفما .

ترکیب ترادفی معنوی : (برکت و سباز) او اشیایی .
(سوز و گداز) یانوب یا قلمه .

ترکیب تباہی : (گل و خار) کل ایله دیکن . (گنج و مار)
دینه ایله ییلان .

ترکیب اہمالی : (ناو و مار) طارمه طاغین (کاغذ ماغذ) م .

ترکیب تکرری : (دانه دانه) (قطره قطره) .

ترکیب صوتی : (همهمه) ، (دمدمه) کورلتی .

(تمرین)

ترکیب قنئی قسمندن اولدقلری سویلنه جک :

(ترش و شیرین) میخوش ، (رنگ و ریو) حیلہ و دوزن ،

(دید و باز دید) کورشمه ، (کم و کاست) اکسیک کدیک ، (چپ و راست)

صاغ و صول ، (غلغلہ) غلبه لک (کپایش) آزچوق ، (خرت و مرت)

خرتی برتی ، (اندک اندک) آزر آزر ، (ترنجبین) قدرت حلواسی ،

(تاب و توان) زور و قوت ، (زار زار) هارل هارل ، (شست و شو)

یقانوب — یومه ، (جستجو) آراشدومه .

(اسماء اعداد)

۳۸ — اسماء اعداد ، درت قسمندر : اصلیه ، وصفیه ،

کسریه ، توزیعیه .

(اسماء اعداد اصلیه)

(آحاد) ۰-۱ (یک)، ۲ (دو)، ۳ (سه)، ۴ (چهار)، ۵ (پنج)، ۶ (شش)، ۷ (هفت)، ۸ (هشت)، ۹ (نه)
(عشرات)، ۱۰- (ده)، ۱۱ (یازده)، ۱۲ (دوازده)، ۱۳ (سیزده)، ۱۴ (چهارده)، ۱۵ (پانزده)، ۱۶ (شانزده)، ۱۷ (هفده)، ۱۸ (هژده)، ۱۹ (نوزده)، ۲۰ (بیست)، ۲۱ (بیست و یک)، ۲۲ (بیست و دو)، ۲۳ (بیست و سه) الی آخره. ۳۰ (سی)، ۴۰ (چهل)، ۵۰ (پنجاه)، ۶۰ (شصت)، ۷۰ (هفتاد)، ۸۰ (هشتاد)، ۹۰ (نود).

(مآت) ۱۰۰- (صد)، ۲۰۰ (دویست)، ۳۰۰ (سیصد)، ۴۰۰ (چارصد)، ۵۰۰ (پانصد)، ۶۰۰ (ششصد)، ۷۰۰ (هفصد)، ۸۰۰ (هشتصد)، ۹۰۰ (نمصد).

(الوف) ۱۰۰۰- (هزار)، ۱۰۰۰۰ (ده هزار)، ۱۰۰۰۰۰۰ (صد هزار) الی آخره.

یازده دن نوزده به قدر ترکیبات عددیه ترکیب مزجی صورتند و باقی بیوکدن باش- لانه رق معطوف و معطوف علیه صورتند قوللانیلیر.

۲۹- اسماء اعداد اصلیه اسم مقامنده اولوب تمیزلری مفرد اوله رق صکره کلیر. (یکمرد) برکشی (دوازده برج) اون ایکی برج کی. بعضاً معدودلرینه یای تنکیر اضافه اوله رق کندیلرندن مقدم کلیر: (روزی دوسه) برایکی کون (سالی سه چهار) اوچ درت سنه کی.

۳۰ — اسماء اعداد وصفیه، اصلیه نك آخرینه ماقبلی مضموم
بریم علاوه سیله اولور و ترتیبی افاده ایدر: (یکم) برنجی (دوم)
ایکنجی (سیم) اوچنجی (دهم) اونجی (صدم) یوزنجی.
آخرلرینه (ین) علاوه اولتوب (دویمین) (سیمین) دینلده کده
ایکنجیسی اوچنجیمی دیمکدر.

۳۱ — (نحست ونخستین) اولکی و (انجامین) و (فرجامین)
و (واپستین) صو کده کی دیمکدر.

۳۲ — اسماء اعداد کسریه: ($\frac{۱}{۲}$ نیم، نیمه)، ($\frac{۱}{۳}$ سه یک)
بجق اوچده بر
($\frac{۱}{۴}$ چهار یک)، ($\frac{۱}{۴}$ چهار از دوازده).

درتده بر اون ایکیده درت

۳۳ — اسماء اعداد توزیعیه: (نیمه نیمه) یارم شر یارم شر (یکان یکان)
برر برر (دو دو) ایکشر ایکشر وهکذا.

نفس مجموعی گوسترمک ایچون عددک آخرینه (انه) علاوه
اولنور. (یگانه) واحد (نماز پنجگانه) بش وقتک نمازی.

(تمرین)

عددلرک نه قسمدن اولدقلری بیان اولنه جق

(خداوند یگانه است) الله بررر (پنج نیمه دهست) بش اونک
یاربسیدر (هفته هفت روزست) هفته یدی کوندر (دوازده
ضرب دو پنجارست) سکز ایکی فی درده ضربک حاصلیدر (دوازده

قابل قسمت بدوسه و چهار و ششست) اون ایکی ایکی به، اوچه درده، آلتی به، قسمت اولمغه قابلدرد. (امسال سال نخستین است) بو برنجی سنده در (چارچندیک دوازده است) درت اون ایکیدن قاجدر (شاگردان در راه یکان یکان میروند یادودو؟) شاگردلر یوله بربررمی کیدرلر یا ایکشر ایکشرمی؟ گاهی چنین گاهی چنان) بعضاً بویله بعضاً اویله .

﴿ تبصره ﴾

۳۴. — کلمات فارسیه نك آخری ساکن اولوب آنجق اوج حالده مختلف حرکه ایله حرکه لنور : برنجیسی، حرف عطف اولان و او ایله کله نك آخری مضموم اوقنور: (دست و پای) ال و آباق .

آنجق کله نك صوکنده های رسمیه والف وواو ممدوده بولنورسه و او عطف مضموم اوقنور: (خانه وکاشانه) او وکلبه (هاوهایون) بر کتابك اسمی (تهو وگوکو) ککلک وقری . ایکنجیسی، روابط مفرده ایله الفه الحاقده اسمك آخری مفتوح اوقنور . (بهارش خوشست) بهاری خوشدر . (پدرم و پدرت مهربانند) بنم پدرم ایله سمنك پدرك شفقتلودرلر (پدرا مهربانا) کبی .

اوچنجیسی، (مان، تان، شان) ضماثر جمع متکلم ایله (شین) مصدریدن و (ی) دن اول کسر ایله اوقنور: (پدرمان)، (پدرتان)،

(پدرشان) . (خواهش) ایستک (کوشش) چالش‌مه
(اسی) برآت (مردی) برآدم .
بونلره حالات عارضیه دینور .

❦ حیثیت اسماء ❦

۳۵ — حیثیت اسماء ، اسمک ترکیب کلامده نه حالتده واقع اولدیغنه دینور .

۳۶ — برنجیسی اسم ترکیبده مبتدا ویا فاعل واقع اولور .
بو حالته اول و آخری آداتدن خالی بولنمقله مجرد دینور .
۳۷ — ایکنجیسی ، آخیرینه بر « را » الحاقیله اولور .
بو حالته « مفعول صریح » دینور که « بلاواسطه » دیمکدر .

۳۸ — اوچنجیسی ، اولنه « ب » اداتی داخل اولور . آ « مفعول غیر صریح » یعنی « مفعول بالواسطه » دینور .

۳۹ — دردنجیسی ، اوللرینه « از ، در ، با ، برای » اداتی داخل اولان کله لره ، مفعول عنه ، مفعول فیه مفعول معه مفعول له دیرلر . بونلره حالات اصلیه اسم اطلاق اولنور .

❦ حالات اصلیه اسمیه مثالی ❦

مجرد { مبتدا « گل » خوشبوست ، گل کوزل قوقولیدر .
          { فاعل « گل » بوی خوش میدهد ، گل ایوقوقار .
مفعول صریح : « گل را دوست دارم ، کلی سورم .
مفعول غیر صریح : « بگل نگریسیم ، کله باقدم .

مفعول عنه :	« از گل »	کلدن
مفعول فیه :	« در گل »	کلده
مفعول معه :	« با گل »	کل ایله
مفعول له :	« برای گل »	کل ایچون

❧ تمرین ❧

اسمک قنئی حالده قوللانلمش اولدینی بیان اولنه جقدر .
 « این خانه بزرگست » بو خانه بیوکدر ، « بخانه رقم » اوه
 کتدم « درخانه بودم » اوده ایدم ؛ « باخانه وعیال رفته است »
 کوچ وعیال ایله کیتمش ؛ « از خانه می آیم » اودن کلیورم .
 « برای خانه سرگردانم » او ایچون سرسمم . « این خانه مرا
 خراب کرد » بو اوینی ییقدی . « خانه رافروختم » اوی صاتم .

❧ اضافت ❧

۴۰ — اضافت براسمی دیگر اسمه بر کسره ایله ربطدن
 عبارت اولوب اولکیسنه مضاف ایکنجیسنه مضاف الیه اول
 کسره یه کسره اضافیه دینور .

۴۱ — اضافت اوچ قسمدر :

برنجیسی — « اضافت لامیه » نسبت وتملك وظرفیت کبی
 اختصاص معناسنی افاده ایدر : « جام جم » جمشیدک جامی ؛
 « باغ بهشت » جنتک باغی ؛ « گرمی تابستان » یازک صیجاغی .
 ایکنجیسی — « اضافت بیانیه » بونده مضاف الیه مضافک

نوع وجنسنى بىسان ايدر : « انكشترسيم ، كوش يوزك ،
« درخت چنار ، چنار آفاجى .

اوجنجهسى — « اضافت تشبيهه ، يا مشبهك كندىسى
ويا لازمى اولان برشىنى مشبهه اضافه دىنور : « كانون سینه ،
كې كې كوكس اوجاغى ويا اوجاق كې اولان كوكسك آتشی
دىمكدور . بوكا اضافت استعاريه دخی دىنور .

بعضاً مضاف اليه مضاف اوزرينه تقدم ايدر. آكا « تركيب
اضافىء مقلوب ، دىنور : « سمن برگ ، سمن ياپراغى ، « پای
افرازه آياق قابى .

بعضاً كسره اضافه حذف اولنور و آكا « تركيب اضافى
مقطوع ، دىنور : « سر رشته ، وسیله . « جامه خواب ، یتاق

❦ تمرین ❦

اضافتلرك اقسامى كوستریله جك :

« جهاز اشتر ، دومنك جهازى « نماز شب ، كیجه نمازى
« رفتار نیکان ، ایلورك كیدیشی « گردش روزگار ، دنیانك
« انقلابى « بوى مشك ، مشك قوقوسى « سر سال ، سنه باشى
« شكم خاك ، طوبراغك قارنى « دشنه مرگ ، اولومك خنچرى
« كردن زرافه ، زرافه نك بونى « كیت خامه ، قلم آتى
« آب دریا ، دكنر صوبى « سرای كیتی ، دنیا سراى « كلاب ،
كل صوبى « پدرزن ، قاین پدر .

❦ فصل ثانی ❦

(صفت بیاننده ددر)

۴۲ — صفت براسمک حال و کیفیتنی بیان ایدن کلمه در .
اول اسم موصوف صاییلور . رابطله لر موصوفک آخرینه
برکسره علاوه ایتمکله در که اول کسره یه (کسره توصیفیه) و ترکیب
(ترکیب توصیفی) دینور . قاعده ترکیبی اضافت قاعده سی
اوزوره در .

۴۳ — صفت ایله موصوفک کیتجه مطابقتلری شرط
دکدر . صفت دایما مفرد اولور انجق موصوف حذف اولنوبده
صفت آنک یرینه قائم اولورسه اوزمان جمع نوز : (کار نیکان)
ایولرک ایشی ، که اصلی (کار مردمان نیک) ایش .

۴۴ — صفت یا (سماعیدر) که ایشیدیلوب بلله نیلور :
(بلند) یوکسک ، (پست) الحاق ، (فراخ) کنیش ، (تنک)
طار . یا (قیاسیدر) فروع افعال وصفات مرکبه کی .

۴۵ — صفتک اقسامی بشدر : عادیه . تفضیلیه ، عالیه ،
افراطیه ، تساوی .

۴۶ — عادیه ، کچن مثالر کی .

۴۷ — تفضیلیده عادیه نیک آخرینه بر (تر) الحاقیه
مفضل علیی (از) یا (که) ایله بیان اولنور : (این بزرگترست
از آن) یا (که آن) بواندن بیوکدر .

۴۸ — عالیہ، تفضیلیہ بر (ین) علاوہ اولنہرق مفضل
علیہ اضافت ایله اولور : (این بزرگترین همه است) بوهپسنگ
بیوکدر .

۴۹ — افراطیہده اولنه اغراق ومبالغه فی مشعر (بسیار)
(خیلی) کی کلمات کتیریلیر : (این بسیار بزرگتر از آنست)
بو اندن دها چوق بیوکدر .

۵۰ — صفتدن (تساوی) مراد اولندقدده اولنه (چندان)
کتوریلور (این چندان بزرگست که آن) بو آنک قدر بیوکدر
۵۱ — (به) ای (کم) آز (پیش) چوق صفتلری کثرت
استعماللرندن ناشی عادیه صورتنده تفضیلیه مقامنده استعمال
اولنور : (این به یا کم یا پیش از آنست) .

۵۱ — (که) کوچک (مه) بیوک (به) ای (کم) آز،
صفتلرینک افراطیهسنده (تر) اکثریا حذف اولنور. (کهین،
مهین . بهین، کمین) دینور . بعضاً آخرینه (ها) دخی الحاق
اولنور . (کهینه) (کمینه) کی .

(تمرین)

شاگردان صفت متضاده بی بیان ایدم جکدر :
« دزدراست » طوغری خرمز ، « سوگند دروغ » بالان
یمین ، « پدرخانه ساز » اویایان پدر ، « فرزند خانه بر انداز »

اوییقان اولاد، « آهوی فرادی، قاچان جیران، « تازی شکاری،
 آوجی تازی، « خانه بلند) یوکسک او . « ریش سفید، آق
 صقال، « دل سیاه، سیاه قلب، « جای فراخ، کنیش یر .
 « پای افزار تنگ، طار آفاق قابی، « بالای بلند، یوکسک
 بوی، « خردکوتاه، قیصه عقل، « بدتر ازبد، فنادن فنا،
 « بدترین همه، هپسک فناسی، « خنده شیرین، طاتلی کوله،
 « اشک تلخ، آجی کوز یاشی، « امیدم از امید، « نو میدی
 فراون، چوق یأس، « مهمان گرسنه، آج مسافر، « میزبان
 سیر، طوق صاحبخانه.

❧ صفات مرکبه ❧

- ۵۳ — مرکب اولان صفتلر ایکی قسمدر: ترکیب وصفی،
 وصف ترکیبی .
 ۵۴ — « ترکیب وصفی، بعض ادوات الحاقیه اولور .
 اقسامی بونلردر .

— ۱ —

❧ صفات نسبیہ ❧

- بو صفتله اسم منسوب دخی دینور . اداتی بونلردر :
 ی — « بغدادی، بغدادلی « رازی، ری شهرندن « کاشی،
 کاشانلی « پهلوی، پهللی « فرانسوی، فرانسه‌لی « خانگی،
 اوایشی .

ان : (جاودان) ابدی ، (جانان) جانه دگر .
 کان : (رایگان) مجاناً ، (شایگان) شاهه لایق .
 انه : (فرزانه) عاقل . (دیوانه) دلی .
 آکین ، کین ، گن — (شرم آکین) اوتانفج (آزرمکین)
 محبوب (شوخکن) کیرلو .
 ین ، ینه : (زرین) یالیزیلی ، (آهنین) تیموردن (زرینه)
 و (آهنینه) .

مند : (درمند) دردلی (سودمند) فائده لی .
 ناك : (سوزناك) یاقان (آتشناك) آتشی .
 (اك) : (خوراك) ییه جك (پوشاك) کیه جك .
 ور ، واوك فتحیله : (هنرور) هنرلی (پیشهور) ایشی .
 (ور) واوك ضمیله : (مزدور) اجرت ایله ایشلیسان
 (رنجور) خسته .

یار : (بختیار) بختلی (هشیار) زیرك

— ۲ —

﴿صفات لونیه﴾

ادوات الوان: ی ، م ، قام ، وام ، چرده ، گون ، رنگ
 مثال : (سنبل) سنبل رنگنده (بنفشه) منکشه رنگنده
 (گلغام) گل رنگنده (گل وام) گل رنگلی (سیه چرده)
 اسمر (کلگون) پنبه (کلرنگ) کل رنگلی .

— ۳ —

❖ صفات مشابهت ❖

ادوات تشبیه : (وار ، سار ، سان ، آسا ، وش ، فش ، دیس ، دیز)

مثال : (پریوار) پری کبی (پریسار) م (پریسان) م (پری
آسا) م (پریوش) م (پری فش) م (طاق دیس) کمر کبی (شب دیز)
کیجه کبی سیاه .

— ۴ —

❖ صفات محافظت ❖

ادوات : (بان ، وان ، یار ، سالار ، بد)

مثال : (باغبان) (کاروان) م (شهریار) پادشاه (سپه
سالار) ماوشال (سپید) جنرال .

— ۵ —

❖ صفات فاعلیت ❖

ادوات فاعلیت بونلردر : (کر ، کار ، گار ، ی)

(آهنگر) چلنکر (ستمکار) ظالم (پروردگار) رب
(رزمی ، جنگی) محارب .

— ۶ —

صفات اضدادیه

ادات ضدیت — (آ ، باد ، دژ ، دش) در : (آسوده) راحت

ادزهر، پازهر، (دژ آهنگ) غضبی (دشنام) سوکک .

— ۷ —

صفات لیاقت

ادوات لیاقت بونلدر : (وار ، واره ، انه) :
(سزاوار) شایسته (کوشواره) کوپه (مردانه) ارککجه .

— ۸ —

صفات مبالغه و اغراق

اداتی بونلدر : « شاه ، ارد ، دیو ، نره ، خر ،
» پیل ، » گاو ،

» شاه بیت ، اک ای بیت « ارد پیل ، بیوک فیل « دیودل ،
دیو یورکلی « نره غول ، یانی غول « خرسنگ ، بیوک قیا
» پیل کوش ، بیوک قولاقلی « گاوزور ، اوکوز قوتلی .

— ۹ —

صفات اداتی

۱ - « گوناگون ، درلو درلو .

ب - « بخرد ، عقلی .

با - « با آزم ، ادبلی .

بر - « برسته ، یتیمش .

بی - « بخرد ، عقلسز .

- در - « درهم » قاریشیق .
 اندر - « براندرپر » قنات قناته .
 فر - « فرخ » یوزی مبارک .
 فرو - « فرومایه » - آچاق .
 نا - « نامرد » غیرتسز .
 هم - « همراه » یولداش .

تمرین

بوکلله لر اذربایجه جک وصفات مرکبه نك قننی قسمندن اولدقلری
 سویلنه جک :

« شبانه » کیجه لین « آبادان » معمور « رشکن » قصقاج « ماهیانه »
 آیلق « سیمین » گموش بالدیزیلی « مستمند » غصه لی « غمناک » تاسه لی
 « سوزاق » یاقار یاره « گنججور » خازن « دستار » یاردجی « زرده »
 صاری رنک « لاله گون » قرمری « فرشته وار » ملک کبی « دوزخ آسا »
 جهنم کبی « فرخاردیس » فرخار سراینه بکزر « مرزبان » والی
 « نخچیروان » آوجی « بارسالار » یوک صاحبی « کهبد » طاغده
 اوطوران عابد « زرکر » قویوجی « آموزکار » معلم « راستکار »
 طوغری ایشلی « بزمی » مجلس اصحابی « دستواره » بیلزک « شاهپر »
 بیوک قناد « دیوجان » قتی جانلی « نره کدا » عارسزدیلنجی « خرنا ی »
 بیوک سرنا « مالامال » طولی .

﴿ وصف ترکیبی ﴾

- ۴۵ — کندیسندہ معنای صفی بولنمیان ایکی یا زیادہ
 کلہ نك اجتماعدن حاصل اولان وبر موصوفہ صفت بولنمفہ
 شایان ترکیہ (وصف ترکیبی) دینور . اقسامی یدیدر :
- ۱ — اضافت لامیہ و بیانیہ نك قلییلہ اولور : (آہو چشم)
 جیلان کوزلی ، (کبک رفتار) ککلک یورویشلی .
- ۲ — اضافت تشبیہیہ مقطوع ایلہ اولور . (مہر خسار)
 آی یوزلو (شمشادقد) شمشاد بویلو .
- ۳ — صفتک موصوفہ تقدیمیہ اولور : (گران سر) متکبر
 (سیاہ رو) یوزی قرہ .
- ۴ — حذف کسرۃ توصیفیہ ایلہ اولور : (سرگران) مغرور
 (رو سیاہ) یوزی قرہ .
- ۵ — مصدر تخفیفی و معمولیلہ اولور : (سایہ پرورد)
 تنبل (دامن آلود) کناہکار .
- ۶ — اسم مفعول و معمولیلہ اولور : (سایہ پرورده)
 کولککده بسلنمش (دامن آلودہ) کناہ ایشلمش .
- ۷ — امر حاضر و معمولیلہ اولور . (سخندان) سوز بیلور
 (راستگو) طوغری سویلر (خود پسند) کندی بی بگنان (خویشان
 دار) کندی بہ مالک (دیر خیز) کیچ قالقان (نادان) جاہل
 (درہم) قاریشیق (فراخور) موافق .

﴿ تمرین ﴾

ذیلده کی ترکیبات وصف ترکیبک قننی قسمندن اولدینی
بیان اولنه جقدر :

(راه سپر) یول یوریان (شیردل) ارسلان یورکلی
(جنک آغاز) محاربه ده اول قوشان (تازہ رخ) یوزی تازہ
(نوش طبع) طبیعی طائلی (کورتک) ییپان اشکی قوششلی
(زهر فعل) زهر اثرلو (شادی بخش) فرح ویرن (رساننده
روزی) رزق یتشدیران (جوامرد) جومرد (نزدیک میا)
یقینه کلز (سخن نشنو) سوز دکلز (دانش آموز) علم او کرتان
(آهو خرام) جیلان کی یوریان (کرک خشم) قورد
غضبلو (دل سیاه) کوکلی قره (سیاه دل) قره کوکلو (هم راز)
محرم (زود خیز) تیز قالقان (زود رنج) چایک اینجنان (دلگیر)
محزون (جانستان) جان آلان (روزی رسان) رازق (کار
دیده) جرب .

﴿ اوچنجی فصل ﴾

(ضماثر بیاننده در)

۵۶ - ضماثر ، اسمک یرینی طوتان کله در :

ضمیر اوج نوعدر . ضمیر شخصی منفصل ، ضمیر شخصی
متصل ، ضمیر اسنادی و فعلی . ضمیر شخصی منفصل :

مفرد	جمع		
م	من	بن	ما
خ	تو	سن	شما
غ	او - وی	او	ایشان

۵۷ — بونلرده حالات اسماء جاریدر . فقط مفعول صریحده
 «من» تو، ضمیر لرنندن «ن» ایله «و» حذف اولنور .
 و «او» ایله «ایشان» ضمیر لرنسك اولنه «ب» داخل
 اولدینی کی الفلری داله قلب اولور : بدو، «بدیشان» بعضاً
 او ضمیرینك الفی حذف وواوی مفتوح قلنور . «ورا» وبعضاً
 «وی» اولور : «ویرا» بوی،

(ایسته جدول حالات)

مجرد	مفعول صریح		
(من)	بن	(مرا)	بی .
(تو)	سن	(ترا)	سفی .
(او)	او . (اورا ، ورا، ویرا)	آنی .	
(ما)	بز	(مارا)	بزی .
(شما)	سز	(شمارا)	سزی .
(ایشان)	آنلر	(ایشانرا)	آنلری .
(مفعول غیر صریح)		(مضاف الیه)	
(بمن)	بکا	(پدرمن)	پدرم
(بتو)	سکا	(پدرتو)	سنك پدرك

(باو، بدو، بوی) آکا (بدراو) آنک بدری
(بما) بزه (جامه‌ما) بزم اثواب
(بشما) سزه (جای شما) سزک یریکز
(بایشان، بدیشان) آنلره (روی ایشان) آنلرک یوزی

۵۸ — (من) ایله (ما) دن ماعداسی موصوف اوله ماز .
ایشته آنلرک موصوف اولملری ایچون «شیخ سعدی» دن
بر مصراع ایله بر یتک ایرادی لازمدر :
(مصراع) (من بیچاره گرفتار هوای دل خویش)

(بیت)

(اینهمه رفتند و مای شوخ چشم)
(هیچ نگرفتیم از ایشان اعتبار)

(تمرین)

ضمیرلرک نه حالده قوللانامش اولدقلری بیان اولنه جقدر:
(من کاتیم) بن کاتیم (تو شاگردی) سن شاگردسین
(او معلم است) او خواجهدر (مادوست شمایم) بز سزک دوستکزرز
(شما همراه مائید) سز بزم یولداشمزسکزر (ایشان همدرسان
مانند) آنلر بزم همدرسلر مزدلر (بدر من از پدر تو بزرگترست)
بنم بابام سسنگ باباگدن دها بیوکدر (برادرمادردرس از برادر
شما بیشترست) بزم برادرم درسد سزککندن ایلیدر .

(من دیوانه باور کردم) دیوانه بن ایناندم (مای بینواتنبلیم)
زواللی بز تلبلز .

۵۹ — ضمیر شخصی متصل (مضاف الیه) ومفعول یرینه
قوللانیلور وکلامک هر بر جزشه متصل اولور .

(مفرد)	(جمع)
(م) م	مان
(خ) ت	تان
(غ) ش	شان

۶۰ — مفردلرینک ماقبلی مفتوح وجمعه یا ساکن یا
مکسور اولور. صحیح حرف (َ) و(الف) و(واو)ایله قوللانیلا-
فلرک صورتی بودر :

(صحیح حرفله) (ها ایله) (الف ایله) (واو ایله)

درسّم	جامه‌ام	جایم	رویم
درست	جامه‌ات	جایت	رویت
درسش	جامه‌اش	جایش	رویش
درسمان	جامه‌مان	جایمان	رویمان

۶۱ — اغلب ، (مان، تان) یرینه (ما) و(شما) و(ایشان)
ضمیرلری قوللانیلور .

۶۲ — بو ضمیرلر اسمله بولندقدّه مضاف الیه (من)،
(تو) و (او) معناسنه ایله مفعول صریح اولوب (مرا)،
(ترا) (اورا) معناسنه در .

۶۳ — اما بعضاً فَعَلَک آخرینه ملحق اولور: (میگویدم، میگویدت؛ میگویدش، میگویدمان) کبی . وا کثریا فَعَلَدَن مقدم ذکر اولتورلر: (زرم داد) بکا آلنون ویردی، (اسبم بخشید) آت باغشادی کبی .

﴿ تمرین ﴾

شاگردان ضماثرك طریق استعماللرینی بیان ایدم جکلمر .
 (همسایه مان درخانه است) قومشومز اوده در (پایش دردمی، کند) آیاغی آغرییور . (خانه شان کهنه است) اولری اسکیدر (راهتان دورست) یولکمز اوزاقدردر . (رخمان کوتاهست) لباسمز قیصه در . (سبویشان شکسته است) دستیلری قیرلمشدر . (درست دشوارست) درسك کوچدر .
 (مشقم دریده است) مشقم یرتلمشدر .

ضمیر رابطه واسنادی

ضمیر رابطه واسنادی دخی ایکیدر، بریسی، مبتدائک خبرینه متصل اولان ضمیر رابطه درکه نسبتی افاده ایدر .

مفرد	جمع		
م	(ام)	م	(ایم)
خ	(ای)	سن	(اید)
غ	(است)	در	(اند)
		لردر	

زنکین معناسه [توانگرم، ترانگری، توانگرسه، توانگریم
توانگرید، توانگردن] کی

۶۵ — بوضمیرلرک همزه سی همزه وصلدر . حالت وصلده
حذف اولنور :

[شیرم، شیری، شیرست، شیریم، شیرید، شیرند] .

۶۶ — اسم وصفه وکلامک هر جزئه متصل اولورلر:

منم ، اینم ، چهام ، دانشمندم، نزدیکم]

۶۷ — دیگرى فعلک فاعلى بیان ایلر . اودخی عیناً

بودر . غائبلرده رابطه غالباً مستتردر : [کرد] ایتندی

[میکرد] ایدر ایدی . فقط ماضی صیغه غائبک آخرنده

[ه] اولدیغنده ضمیر اسنادی ذکر اولنور: [کرده است] کی.

۶۸ — امردن مشتق اولان صیغه لرک غائبندن داله قلب

اولور [کند] کی .

۶۰ — بوضمیر اصلندن [هست] فعلک ناقصی [است]

ایله مرکب قیلنمش: [استم، استی، است، استیم، استید، استند]

اولوب تخفیف ایچون [است] لفظی حذف ایتشلردر . غائبنده

بشقه علامت اولدیغندن باقی قالمشدر .

{تمرین}

بوراده ضمیرلرک فصل استعمال اولدینی کوستریله جک:

منم، تویی، اوست، مايم، شمايد، ايشانند،

من کیم، توکه، او کیست، ما که ایم، شما کیانید، ایشان کیانند
 من چه ام، توجّه، او چیت. ما چه ایم. شما چه اید، ایشان چه اند،
 من دانشمندم، تودانشمندی، اودانشمندست؛ مادانشمندیم،
 شما دانشمندید، ایشان دانشمندانند، مادرخانه ایم، شما درخانه اید،
 ایشان درخانه اند، کرده ام، کرده است، کرده اند.
 معنی: بنم، بن کیم، بن نهیم، بن عالم، بن اودهیم، ایتشم -
 ایتشدر - ایتشدردر.

{ دردنجی فصل }

(مهمات بیاننده در)

۹۰ - مهمات اسم اشارت، موصولات و کنایاتدن عبارتدر.
 بعضیلری بونلری وضمیری تماماً کنایاتدن صایمش ایسه لرده
 ضمیر متکلم و مخاطبه کنایه دینله مز.

اسماء اشارات

۷۱ - اسم اشارت برفرد معینه اشارت ایچون موضوع
 اولان [این] و [آن] لفظلریدر.
 ۷۲ - [این] قریب، [آن] بعید ایچوندر. ذیروحدہ
 و غیر ذیروحدہ قوللاندقلرندن جمعلرنده [ایشان] و [آنان]
 و [اینها و آنها] دینور.
 ۷۳ - بونلرده دخی حالات اسماء جاریدر. آنجق [ب] دن
 صکره الفلری داله قلب اولنور. [بدین]، [بدان] کبی.

اضافت حالنده [آن کیست، آن چیست] دینلده [آن]
ضمیرملکی مقامنده واقعدرکه ترجهده . [کیمکی] [نه نککی]
دیه ترجمه اولنور .

۷۴ - اسم اشارت مشارالیه ایله استعمال اولدقدده صفت
وموصوف حکمندهدر : [این مرد برادر تست] بو آدم سنک
قرنداشکدر . مشارالیه مقدر اولدقدده ضمیر حکمندهدر :
[در راه یکی را دیدم آن برادر تو بود] یولده بریسی کوردم ،
اوسنک قرنداشک ایدی . مشارالیه مذکور مقدر اولدقدده
مبهماتدندر : [ازین و آنچه فائده] بوندن آندن نه فائده .
مصغرلرنده [اینک] [و آنک] دینور .

۷۵ - [اینروز، اینشب، اینسال] یعنی بوکون، بوکیجه ،
بوسنه لفظلرنده تخفیف ایچون [امروز] [امشب] [امسال]
دینلمشدر .

۷۶ - این لفظنک اولنده الف دخی [او] ضمیرینک الی کبی
(از، در، و او.) ایله حذف اولنور : (ازین، درین وین
ازینان، درینان، وینان) .

۷۷ - (ازین) کلهسی اشعارده بوقیل معناسنه چوق
استعمال اولنمشدر .

سعدینک بوستاننده: (ازین خفر قی موی کالیده) = بد
چهره وصاچی طارناماش قیلندندر .

(محمد عصار) ک مهر ومشتربسنده : (ازین روشن دلی
صافی ضمیری) = قلبی روشن وضمیری صاف قیلندن .

تمرین

بو اراده بولنان اسم اشارتلك نه گونه اولدقلى بيان اولنه جق:
 (این کتاب ازمن است) بو کتاب بنمدر (اینان برادران
 شما) بونلر سزك برادرلردر (آن همشیره تست) اوسنك
 قز قزنداش-كدر (آنان عموزادگان مانند) آنلر بزم عموجه
 زاده لردر (این پدر کیست) بو کیمك پدریدر (آنها که شفیده
 دروغست) ایشتمدكلرك یلاندر (اینها ازجا آورده) بونلری
 نره دن کتیرمش سین (آنچه دیدی بر قرار خود نماند) اوکو-
 دیکك کندی قرارنده قالمدی (کاش امشب مثل امروز باشد)
 کاشکی بوکیجه م بوکونم کبی اولسه (این از آن تست یا از آن من
 بوسنك کیمی در یانمکی می) بر آنچه میگذرد دل منه) کیچه جف
 شیئه کوکل باغلامه

موصولات وادات استفهام

۷۸ — (که) ذوی العقولده و غیر ذوی العقولده موصول
 اولوب اکثریا (آن) و (هر) لفظلری ایله استعمال اولنور :
 (آنکه دیدی) کوردیکك آدم (خانه که نشستی) اوطورینك
 او (رختی که دوزاندی) دیکدیردیکك لباس .

۷۹ — (چه) غیر ذوی العقولده موصول ایچوندر .
 بودخی اغلب (آن) و (هر) لفظلرینه قوللانیلور : (آنچه
 میکوئی خلافت) سویلدیکك خلافتدر .

(مصرع) هرکه خواهد گویا و هرچه خواهد گوینخواه)
هرکیم ایسترسه وارسون کلسون و هر نه ایسترسه ایستسون .
۸۰ — (چه) لفظنک ذوی العقولده استعمال اولندی

دخی واردر : (هرچه درویشانند ایشان راوامده و هرچه
توانگرانند از ایشان وامخواه) آنلرکه درویشلردر انلره بورج
ویر و آنلرکه زنکینلردر آنلردن بورج ایسته .

۸۱ — (که) و (چه) استفهام ایچون دخی اولدقلرندن
استفهامه دلالت ایدن کلماتک باقیسی دخی بوراده کوستریلیر.
زیرا انلر دخی صکره دن کله جک کنایات قیلندندر :

مطلق استفهام : (می) معناسنه (آیا) در . بعضاً تغییر صورت
ایله استفهام اولتور .

شخصده : (که) کیم . اشیاده : (چه) نه .
تردیدده : (کدام) قنئی . زمانده : (کی) نه وقت
مکانده : (کجا) نروده . زمان و مکانده : (کو) نه وقت
نروده .

کیفیتده : (چون) نصل . کمیتده : (چند) قاج .
وصفده : (چه گونه) نه درلو . طرزده : (چسان) نه شکله
سببده : (چرا) برای چه ، ازهرچه نه ایچون .
انکارده : (مکر هیچ) م : مگر چنین نیست ، هیچ
چنین میشود) بویله دکی . بویله اولورمی .

۸۲ — (که) نک جمی (کیان) و (چه) نک جمی (جه)

اولور . واحوال اسم بونلردهده جاریدر . رابطه‌یه اتصاللارنده
(کیست) و (چیست) یازیلیر : ایه-امده دخی قوللانیلیر :
(هرکه باش . هرچه باشد) کیم اولورسه اولسون ، نه اولورسه
اولسون کی .

﴿ تمرین ﴾

شاگردان استفهام ایچون اولان الفاظی کوستره حکمر :
(از که شنیدی) کیمدن ایشتمک (آیا اینرامیشناسی)
بونی طانورمیسین (چه میکنی) نه یاییورسین (چها دیدی)
نه لر کوردک (چگونه) کیفک نصلدر . (چرا میخندی) نیچون
کولیورسین (درست چونست) درسک نصلدر (کوا روزها)
قنی یا او کونلر (مگر نه نوبودی) سن دکلای ایدک (اوقات
چسان میگذرد) نصل کچینیورسین (کتابم رابرده اند) کتابمی
کوتورمشلر (کدام کتاب) قنئی کتاب (بچه نشان) نه علامتله
(کی کجا) نه زمان ، نرهدده (که برد) کیم کوتوردی .

﴿ کنایات ﴾

۸۳ — کنایه بر شیئی معیندن دلالتی غیر صریح بر لفظ
ایله تعبیر ایتمکدر . الفاظ کنایه‌نک مشهورلری بونلردر :
(اند) لر (اندکی) براز (اندک) آرمخق (پاره ، برخی
برآز (بر ، بسا . بسی) نه چوق (بسیار) چوق (چندین)

بو قدر (چیزى) برشى (ديكر) بشقه (ديكرى) بشقه سى
(فلان) م (كس ، كسى) بر كيمسه (مردم) انسانلر .

(آن) او (اين) بو (هر) تمام (همه) هپ (هيچ) قو
ايله مركب اولان كلملر در : (آنهمه) هپ آنلر . (اينهمه)
هپ بونلر (هر جا) هر ير (هر چيز) هر شى (هر كس)
هر كيم (همه) قو (همه كس) هر كس (همگان) قولرى
(همه چيز) هر شى (هيچ كس) هيچ بر كيمسه (هيچ يك)
هيچ برى .

ذكر اولنان تمام ادوات استفهام كنناياندنر .

۸۴ — ياي وحدت بر فرد غير معينى گوسترر . آخرنده
(ها) اولان كلملر ده همزه شكلنده هانك اوستونه قونيلور .
(بى) كى تلفظ اولنور . (خانه دارم) بر اوم وار . ادوات
ربطدن اول ظاهر اولور : (مراخاه ايست واورا همسايه
ايست) بنم بر اوم وار و آنك بر قومشوسى واردر .

تمرین

بويتلر اذبرلنوب ترجمه اولنمليدر :

ى — (شى باروى اومه همره يى كرد — دگر شب ديدمش
پهلوتى كرد) بر كيجه آي آنك يوزيله برابر يوريوب ديكر
آقشام يان چيزمه سنى كوردم .

اندو چند — (ياددارم بسال پنجه واند — بحقيقت نگويمت

تاچند) سنه اللهی و بو قدر اولدینی عقمده در ، حقیقه قاچدر
سویله م .

هرکه - (هرکه آمد عمارتی نو ساخت - رفت و منزل
بدیکری پرداخت) هرکس کلوب یکی بر عمارت یابدی ، کیدوب
دیگرینه منزل تا صارلادی .

کس - (کس نتواندکه بجای آورد) کیمسه یرینه
یتیشد پره مر .

هیچ - (هیچ پرسیدی ؟ اسیری داشتم حالش چه شد)
براسیرم وار ایدی حالی نه اولدی دیه صور دکمی ؟
این و آن - (فائده نیست از این و از آن) بوندن آندن
فائده یوقدر .

چنین و چنان - (فائده شان هست چنین و چنان) شویله بویله
فائده لری واردر .

مردم - (نتوام زبان مردم بست) دیکر لرینک دیلنی
طوته م .

فلان - (فلان زاد و فلان زید و فلان مرد) فلان
طوغدی ، فلان یاشادی و فلان اولدی .

بسا - (بسا کس که بگذشت و نامش نماند) نه چوق
آدملر اولدی که اسملری قالمدر .

بسیار - (بسیار سفر باید تا بخته شود خامی) انسان پیشکین
اولنجیه قدر چوق سفر ایلمسی لازمدر .

خود — «تو خود را این مگو از عمرو از زید» سن کندیکه
باق عمر وزیده باقیه .

❦ بشنجی فصل ❦

(فعل بیاننده در)

۸۵ — بوراده اوج شیدن بحث اولنه جقدر : اصل فعل ،
ذات فعل ، فرع فعل .

❦ اصل فعل ❦

۸۶ — اصل مصدر اولوب « تن » یا « دن » ایله منتهیدر .
اولکیسه تائی ، ایکنجیسه دالی دینیلیر .
(اقسام مصدر)

۸۷ — مصدرک اقسامی درتدر : (۱) اصلی (۲) جعلی
(۳) تخفیفی (۴) مرکب .

۸۸ — « اصلی » وضعی بوزلماش مصدره دینور : « جستن »
آرامق « دانستن » بيلمك « بودن » چالمق .

۸۹ — « جعلی » عربی یا فارسی بر لفظك آخرینه « یدن »
علاوه سیله یاییلان مصدردر . « طلییدن » ، « فهمیدن »
« دزدیدن » گبی که آرامق بيلمك ، چالمق معناسنه در .

۹۰ — مصدرک آخرندن بونی حذف ایتدکده « مصدر
تخفیفی » یا « اسم مصدر » اولور : « خریدن » فروختن ، مصدر-
لرندن « خرید » فروخت ، گبی . لکن قیاسی دکلدر .

۹۱ — ایکی یاز یازده جزء دن یاییلان مصدره «مرکب»
دینور . مصدر مرکب جزء اولی اسم و صفت وادات و جزء
ثانیسی اکثریا بو فعللردر که بونلره افعال مساعدت دینیلیر .
«آمدن، کلک» آوردن . کتیرمک «بایستن» لازم اولمق
«بودن» موجود بولمق «توانستن» قادر اولمق «خواستن»
ایستمک «داشتن» ایدتمک «زدن» اورمق «شایستن» یاقشتمق
«شدن» اولمق «فرمودن» بیورمق، «گردن» ایتکم «گفتن»
سویلمک .

بودن ، شدن فعللرینه «فعل عام» باقیسنه «خاص» دینیلیر .
۹۲ — افعال خاصه دن (بایستن) فعلنه وجوبی (شایستن)
فعلنه لزومی (خواستن) فعلنه ارادی (توانستن، دانستن)
فعللرینه ده اقتداری دینور، بونلردن صکره یا مصدر اصلی
یا تخفیفی کایر : خواهم آمد، خواهم آمدن .

۹۳ - (بر) اوست، (باز، وا) تکرار، (در، اندر)
ایجری، (فرا فراز) یوقاری، (فرو، فرود) آشاغی :
ادواتی اول افعاله داخل اولوب یا کندی مغالرینی افاده
ایدرلر ویا فاعلک معناسنی بر درجه یه قدر دکشدیررلر، یاخود
بالکمز کلامه زینت و بررلر .

﴿لازم و متعدی﴾

۹۴ — فاعلک فعلی آخره تجاوز ایتمز ایسه (لازم)
تجاوز ایدر ایسه (متعدی) اولور .

لازمه مثال : (رقتن) کیتمک (افتادن) دوشمک .
 متعدی به مثال : (فرستادن) کوندرمک (افکندن)
 دوشورمک . اما افعال فارسیه اکثرا هم متعدی ، هم لازم
 استعمال اولنور .

مثبت و منفی

ادات نفیدن خالی اولان فعله مثبت ، کنديسنه اديات نفی
 لاحق اولان فعله منفی دینور .
 مثبتیه مثال : (کفتن) دیمک (رفتن) کیتمک .
 منفی به مثال : (نگفتن) دیمه مک (رفتن) کیتمه مک .

معلوم و مجهول

۹۵ - فعل متعدی یا معلوم و یا مجهول اولور : شویله که
 اگر فعل فاعله اسناد اولنور ایسه معلوم اولور . اگر فاعلنک
 غیریسنه اسناد اولنور ایسه مجهول اولور .
 معلومه مثال : (ردن) اورمق (خواندن) اوقومق .
 مجهوله مثال : (زده شدن) اورلق (خوانده شدن) اوقونمق .
 بوراده معلوم اولیور که فعل معلومی مجهول ایتمه نک اسولی
 (شدن) فعلنک الحاقیله در .

مطاوعت

۹۶ - مطاوعت ، فاعلنک تأثیرینی مفعولنک قبول ایتسیدر .

فارسیده بوکا صیغه مخصوص واردر : (بژمردن) پورسومک -
صولق (افسردن) سونمک کبی . لازم و مجهول صیغه لری ایله
دخی افاده اولتور . (گسیختن) چوزلمک (بریده شدن)
کسلمک کبی .

اخباری - نشائی

۹۷ - بر فعل برحالی زمان ایله مقید و صورت قطعیه ده
بیان ایدر ایسه آکا (اخباری) ، شک و تردید و آرزو و امید
کبی شیلر ایله ماقبلنه مربوط اولوب زمان ایله مقید بولنمائه
(نشائی) دینور .

اخباری به مثال : (زید گفت ، میگوید ، خواهد گفت)
زید دیدی ، دیور ، دینه چک .

انشائی به مثال : (هانا خواهد گفت) صانیرم سویلیه چک
(کاشکی بگوید) بولای که سویلیه .

۹۷ - مشروط اولان فعله (شرطی) وایتمسینه اجبار
اولنان فعله (امر) وایتمسینه اجبار اولنان فعله (نهی)
وایتمسینه ایجاب معنایی بولنان فعله (وجودی) و لزوم معنایی
بولنانه (التزامی) دینور .

شرطه مثال : (اگر بگوید) دیرسه ، (هرچند بگوید)
هر نه قدر سویلر ایسه .

امره مثال : (بگوی) سویله (گوگو) وارسون
سویلسون .

نهیہ مثال : (مگو) سویلمه (مبادا بگوئی) اولیہ سویلمه سین .
 وجوبه مثال : (باید بگویم) مطلقا دیه جکم (بایست گفته .
 باشد) دیمش اولمیدر .
 لزومه مثال (گفتیم) دیه جکم لازمدر .

ازمنه

- ۹۹ - ازمنه ، ماضی و حال واستقبالدن عبارتدر :
- ماضی کچمش زمانه دینور . اقسامی درتدر : (ماضی^۱ شهودی ، حکایت شهودی ، ماضی^۲ نقلی ، روایت نقلی) در .
- ۱۰۰ . (شهودی) گوز ایله کورونمش ویا کورونمش گبی .
 سویلنان فعله (وحکایت شهودی) آئی صکره دن سویلمکه
 دینور : (گفتیم) دیدم - دیر ایدم .
- ۱۰۱ - ایشتمک ویا حدس وتخمین اوزرینه سویلنان :
 فعله (نقلی) و آئی افسانه گونه سویلمکه (روایت نقلی) دینور :
 (گفته ام ، گفته بودم) دیمشم ، دیمش ایدم .
- ۱۰۲ - (حال) شمیدیکی زمانه دینیلیر . حال ایله استقبالی
 مشتمل بر صیغه وزدرکه آکا (مضارع) دینیلیر . فرقاری
 قرینه ایله آکلاشیلیر . اما مضارعک اولنه (می) الحاقیله حاله
 مخصوص اولور : (گوید) سویلر (میگوید) سویلیور . بوراده
 مضارعه (انشائی بسیط و مرکب) نامی ویرلمشدر .
- ۱۰۳ - مستقبل ایکی درلودر : غیر صریح ، صریح .

(غیر صریح) عیناً مضارع صیغه سیدر . (صریح) با و
خواستن فعلیه مرکب اولان صیغهیه اطلاق اولنور : (گوید)
سویلر (بگوید) صکره سویلر (خواهد گفت) سویلیه جک
بو اوج زمان ایله مقید اولیان فعللرک جمله سی (انشائی)
قسمندندر .

♦ ذات فعل ♦

۱۰۳ - ذات فعل متکلم و مخاطب غائبه منسوب وزمانه
مقارن اولمغله برایشه یا بر کیفیتیه دلالت ایدن صیغهیه دینور .
۱۰۴ - فارسیده تنثیه اولمدیغندن ومذکر ومؤنثک
تساویسندن ذوات افعالک صیغه لری آلتیه منحصر در :
(مفرد ومتکلم) ، (جمع متکلم) ، (مفرد مخاطب)
(جمع مخاطب) ، (مفرد غائب) ، (جمع غائب) .

۱۰۵ - امر حاضر دن ماعد افعالرک ماقبلندن ضمیره منفصل
کتیرمک قاعده دندر : (اوگفت . توگفتی . من گفتم) گبی .
لکن تخفیف ایچون آخر لرنده کی ضمیر اسنادی ایله اکتفا اولنور .
بوراده اوج فعلک تصریفی نمونه اولمق اوزه گوستریله جکدر .

♦ استطراد ♦

۱۰۶ - فارسی لساننده فعلک تصریفی عربجه فعللرک تصریفی
گبی اولمق مطابق قاعده ایسه ده اصول جدیدیه اتباعاً بزدخی
بوراده تصریفی متکلم صیغه سندن باشلادق .

﴿ بودن فعلنك صورت تصریفی ﴾

﴿ زمان حال ﴾

(مفرد)	(جمع)
(متكلم) میباشم - (بن - ام)	میباشیم بز - ز
(مخاطب) میباشی - (سن - سین)	میباشید سز - سکز
(غائب) میباشد - (او - در)	میباشند آنلر - در.

(ماضی شهودی)	(حکایت شهودی)

بودم بودیم	میبودم میبودیم
بودی بودید	میبودی میبودید
بود بودند	میبود میبودند
ایدم الی آخره	ایدم الی آخره

(ماضی نقلی)	(روایت نقلی)

بوده ام بوده ایم	بوده بودم ... بودیم
بوده بودی بوده اید	... بودی ... بودید
بوده است بوده اند	... بود ... بودند
ایشم الی آخره	ایمش ایدم آخره

(مستقبل صریح)

خواهم بود	خواهیم بود
خواهی بود	خواهید بود
خواهد بود	خواهند بود
	اوله جفم الی آخره

(نوع دیگر)	(امر حاضر)
بو بود	(باش) باشید
بود بودند	(باشد) باشند
اول الی آخره	اول ، الی آخره
(انشائی مرکب)	(مضاع با انشائی مفرد)
بوده باشم بوده باشند	باشم باشیم
بوده باشی بوده باشیم	باشی باشید
بوده باشند	باشد باشند
اولش اولهیم الی آخره	اولهیم الی آخره
(اسم مفعول)	(اسم فاعل)
(باشند ، باشندگان) اولان اولانلر . (بوده ، بودگان) اولمش ، اولمشلر .	
مصدر ، (بودن) بولنق . مصدر تحقیقی ، (بود) بولنه .	

﴿ شدن فعلنك صورت تصریفی ﴾

(زمان حال)

(جمع)	مفرد
میشوم	(متکلم) - میشوم
میشوید	(مخاطب) - میشوی
میشوند	(غائب) - میشود
اولیورز	اولیورم

(ماضی شہودی)

شدم شدیم

شدی شدیدی

شد شدند

اولدم

(ماضی نقلی)

شدهام شدهایم

شده شدهاید

شدهاست شدهاند

اولشم

(مستقبل صریح)

خواهم شد خواہیم شد

خواہی شد خواہید شد

خواہد شد خواہند شد

اولہ جنم

(مضارع یا انشائی مفرد)

شوم شوم

شوی شوی

شود شود

اولہ یم

(حکایہ شہودی)

میشدم میشدیم

میشدی میشدیدی

میشد میشدند

اولیوردم

(روایت نقلی)

شده بودم شده بودیم

شده بودی شده بودیدی

شده بود شده بودند

اولش ایدم

(امر حاضر)

بشو بشوید

بشود بشوند

اول الی آخرہ

(انشائی مرکب)

شده باشم شده باشیم

شده باشی شده باشید

شده باشند شده باشند

اولش اولہ یم

(اسم فاعل)	(اسم مفعول)
(شونده، شوندگان) اولانلر	(شده، شدگان) اولمشلر.
مصدر : (شدن) اولمق	مصدر تخفیفی : (شده) اوله.

﴿ خواندن فعلنك صورت تصریفی ﴾

(زمان حال یا مضارع)

(میخوانم)	او قویورم
(میخوانی)	او قویورسین
(میخواند)	او قویورلر.
(ماضی شهودی)	(حکایه شهودی)
خواندم	میخواندم
خواندی	میخواندی
خواند	میخواندند
او قودم الی آخره	او قیور ایدم

(روایت نقلی)

خوانده‌ام	خوانده بودم
خوانده‌ای	خوانده بودی
خوانده‌است	خوانده بودند
او قومشدم الی آخره	او قومشدم الی آخره

(ماضی نقلی)

❦ مستقبل صریح ❦

خواهیم خواند	خواهی خواند
خواهید خواند	خواهید خواند
خواهند خواند	خواهند خواند

(امر حاضر) (مضارع یا خود انشائی مفرد)

بخوان	خوانم	خوانم
بخواند	خوانی	خوانید
اوقو الی آخره	خواند	خوانند
اوقویهیم الی آخره		

(انشائی مرکبه)

خوانده باشم	خوانده باشیم
خوانده باشی	خوانده باشید
خوانده باشد	خوانده باشند

(اسم فاعل) (اسم مفعول)

(خواننده، خوانندگان) اوقویان. (خوانده، خوانده شده) اوقونمش
(مصدر) : (خواندن) اوقومق. (مصدر تخفیفی) : (خواند) اوقومه

❦ اصول اشتقاق ❦

۱۰۶ — اصل مشتق منه مصدر اولوب ذوات وفروع
افعال بر ترتیب مخصوص ایله آندن مشتقد .

ایشته نمونه اولمق اوزره : (آوردن) کتیرمک ، (باقتن)
اورمق فعللرینک وجوه مشتقاتی :

۱ — مصدرک آخرندن نونک حذفله مصدر تخفیفی
و مصدر تخفیفیه (ها) علاوه سیله اسم مفعول اولور: (آوردن).
آورد (آورده) . (باقتن) . بافت (بافته) .

۲ — مصدر تخفیفینک آخرینه ضماژ اسنادیه الحاقیه ماضی
شهودی و ماضی شهودینک اولنه بر (می) اذخایله حکایت
شهودی اولور: آورد (آوردم) میآوردم . (باقتن) باقم
(می باقم) .

۳ — اسم مفعولک آخرینه ضماژ الحاقیه (ماضی نقلی)
و ضماژدن اول بودن فعلنک مصدر تخفیفی علاوه سیله
(روایت نقلی) اولور: آورده (آوردهام) آورده بودم . بافته
(بافتهام) بافته بودم .

۴ — (مستقبل صریح) تصریف اولنه جق فعلک مصدر
تخفیفینه خواستن فعلنک مضارعی علاوه سیله اولور: (خواهم
آورد) (خواهم بافت) . (بیاورم) (بیافم) دخی مستقبلدر.
• — امر حاضر مصدرک آخرندن دال ونون و تا نونک
حذفی ایله اولور: آور . باف .

۶ — (فعل انشائی بسیط) یا (مضارع) ، امر حاضر
ضماژ اسنادیه الحاقیه (زمان حال) فعل انشائی بسیطک اول:
(می) علاوه سیله اولور: (آورم) (باقم) . (میآورم) (میافم)

۷ - « انشائی مرکبه » بوندن فعل مضارعنك اولنه
تصريف اولنه جق فعلك اسم مفعولى علاوه سيله اولور :
« آورده باشم » « بافته باشم » .

۸ - « اسم فاعل » امر حاضرک مفرد مخاطبي آخريه
« نده » اضافه سيله اولور : « آورنده » « بافنده » . اشبو وجوه
تمام افعالدن مطرداً و قياساً کليز . فقط هر بر فعلك مصدر
تخفيفيسى برأسه قوللانييله مار .

بونلردن بشقه سماعى اوله رق بعض ديكر مشتقات واردركه
آنلره « فروع افعال » دينور . آنلرده فصل آتيدمه كله جكدر .

﴿ قاعده تعدى ﴾

۱۰۷ - بعض افعالک امر بسيطى آخريه « اندن » اضافه
سيله بر مرتبه و « انيدن » علاوه سيله ايكي مرتبه متعدى اولور :
« نوشتن » « يازمق » « نويساندن » « يازدرمق » « نويسانيدن » « يازدرتمق »
فقط بو قاعده مطرد اوليوب اکتريا افعال فارسيله هم لازم
و هم متعدى اوله رق ويا متعدى معناسنى افاده ديكر بر تعبيرله
قوللانييلير .

﴿ قاعده مجهول ﴾

۱۰۸ - تصريف اولنه جق فعلك اسم مفعولى « شدن »
فعليله تركيب اولندوقده مجهول اول . مثلاً « خواندن » مجهولنك .

مصدری (خوانده شدن) و ماضی شهودیسی (خوانده شدم)
امر حاضری (خوانده شو) اولور . باقیسی بوکا قیاس اولنه .

﴿ قاعده نئی ونهی ﴾

۱۰۹ — امر حاضر دن ماعدا سائر افعال مفرده نك اولنه
و مركبه نك جزء آخرينه نون داخل اوله رق صیغه نئی و امر
حاضره ميم داخل اوله رق صیغه نهی اولور : (نمیخواند)
او قومبور (نمیخواند) او قومدی (کار نکرد) ایش کورمدی
(نمیخوانده باشی) او قومش اوله (نمیخواند) او قومه (گریان مشو)
آغلامه .

(فصل) ماضینك حرف اولی و ثانیهی هر ایکسینه علامت
نفیک دخولی جائزدر : (گفته نبود، نگفته بود) دیمه مش
ایدی .

﴿ بعض خصائص افعال ﴾

* ۱۱۰ — تمام افعاله جوازا و امر حاضره لزوماً باء مکسوره
داخل اوله رق افاده تأکید و تقریر ایدر : (بخواند) او قودی .
(بخوان) او قو . بو (با) ایله (نون) نفی (ميم) نهیدن
سکره واقع اولان الف اوائل افعاله یا به قلب اولور . (بیا)
(نیا) (میا) .

۱۱۱ — ماضیلرك آخرینه (یا) اضافه اولنه رق افاده

استمرار و دوام و افعال شرط و ارادات و وجوب و امکانده
افادهٔ تأکید دخی ایدر .

(گفتنی) دیر ایدم (میگفتی) دیر ایدی (گفته بودندی)
دیش ایدیلر . (گرمیگردی) ایتسه ایدم (میخواستمی) ایستر
ایدم (میایستی) لازم ایدی (میشایستی) ممکن ایدی .

۱۱۲ — افعالک اولنه، ضرورته آخینه (همی) داخل
اوله رق افادهٔ استمرار و ثبوت ایدر : (همی رقم) یاخود
(رقم همی) کیتمدن کیری قالماز ایدم .

۱۱۳ — ماضی شهودی نقلیه (است) الحاق اولنه رق
افادهٔ شك و ظن ایدر : (شنیدستم) (شنیده استم) . ایشتم
ایشتمشم ، (شنیدستی) ، (شنیده استی) ایشتدک ، ایشتمش سین .
۱۱۴ — امر غائب ایله نهی غائبک دالندن اول ویا صکره
بر الف زیاده قلنوب افادهٔ دعا و نفرین ایدر : (خدایا مرزاد)
یاخود (بیامرزد) الله تعالی عفو بیورسون . یا بیوره (مماناد)
قالمسون (مماندا) قالمیه .

﴿ افعال قیاسیه ﴾

۱۱۵ — ادات مصدردن اول مطلقا (زمین خوش فارس)
حروفندن بریسی واقع اولوب بونلر امرده اکثریاساثر حروفه
منقلب اولور لر رسده اشبو قلب بر درجهیه قدر قیاسی بر قاعده

نمخته مضبوط واول قاعده دن خارج اولنلری محدوددر. ایشته
بوراده ایله مستثنیاتی مذکور حرفلر صره سیله مفصلاً بیان اولنور.
۱۱۶ — (ز) ایله (م) هر بریسی بر صیغه یه منحصردر :
(زدن) اورمق (زن)، (آمدن) کلمک (آی) .

۱۱۷ — دی، حذف اولور .
(تابیدن) بومک (تاب)، (رسیدن) ایریشمک (رس)

❁ مستثنیاتی ❁

(آفریدن) یاراتمق (آفرین)، (چیدن) دیوشیرمک
(چین)، (دیدن) کوومک (بین) (گرویدن) اینانمق
(گرای)، (کزیدن) سچمک (گزین)، (شنیدن)
ایشتمک (شنو)
دن، اصلاً تغیر ایتمز (خواندن) اوقومق (خوان) (راندن)
قوغمق (ران) .

۱۱۸ — دج، اولورسه دزاء یه قلب اولور :
(انداختن) آتمق (انداز)، (افروختن) یاقمق (افروز)
(گریختن) قاجمق (گریز)

❁ مستثنیاتی ❁

(پختن) پیشیرمک (پز) . (شناختن) طانمق (شناس)
(فروختن) صاتمق (فروش)، (کسیختن) قیرمق (گسل) .
۱۱۹ — دوه، الفه قلب ومطرداً آندن صکره بر یا زیاده
قیلنور :

(آسودن) دیکلنمک (آسای) ، (فرمودن) بیورمق (فرمای) .

﴿ مستثنیاتی ﴾

(غنودن) امرغنمق (غنو) ، (بودن) وارلق (باش) ، (شودن) اولمق (شو) بوفعلک مخفی (شدن) فعلیدر .

۱۲۰ — (ش) الفدن صکره اولورسه رایه قلب اولور :

(داشتن) مالک اولمق (دار) ، (انباشتن) طولدرمق

(انبار) باقی مواضعده قاعده کلیه سی یوقدر :

(کشتن) اولدرمک (کش) ، (کشتن) اولمق (گرد) .

(ریشتن) بومک (ریش) ، (بوستن) یازمق (نویس) ،

(هشتن) براقق (هل) .

۱۲۱ — « ف » یایه قلب اولور :

(یافتن) بولمق (یاب) ، (کوفتن) دوکمک (کوب) ،

(فریقتن) آلداتمق (فریب) .

﴿ مستثنیاتی ﴾

(پذیرفتن) قبول ایتمک (پذیر) ، (خفتن) اویموق

(خفت) یا (خواب) ، (ریتن) کیتمک (رو) ، (سفتن)

دلمک (سنب) ، (کاویدن) آرامق (کاو) ، (گفتن) دیمک

(گوی) (کرفتن) طوموق (کیر) ، (نهفتن) کیزلمک

(نهفته دار)، (باقتن) ایله (شکافتن) فمللرنده تغیر وتبیدل یوقدر . امر حاضرلری (باف)، (شکاف) کلیر .

۱۲۲ — «ا» حذف اولور : (ایستادن) طور مق (ایست) (نهادن) قویق (نه)

﴿ مستثنیاتی ﴾

« دادن » ویرمک « ده » ، « زادن » طوغمق « زای » ،
« ستادن » آلمق « ستان » ، « کشادن » آچمق « کشای » ،
۱۲۳ — « ر » کندی حالی اوزره باقی قالب بعضاً آندن
اول بر الف زیاده اولتور :
« آوردن » کتیرمک « آور » ، « خوردن » یمک « خور-
خوار » .

﴿ مستثنیاتی ﴾

« بردن » کوتومک « بر » ، « کردن » ایتمک « کن » ،
« مردن » اولمک « میر » .
۱۲۴ — « س » ماقبلی مضموم اولورسه واوه قلب ومطرداً
آندن صکره بر یا دخی زیاده قیلنیر .
« جستن » آرامق « جوی » ، « شستن » ییقامق « شوی » .
باقیسی مستثنا قیلنلندر : « آراستن » طونامق « آرای » ،
« بستن » باغلامق « بند » ، « جستن » اتلامق « جه » ، « خاستن »
قالقمق « خیز » ، « خواستن » ایستمک « خواه » ، « دانستن »

بیلیمك « دان » ، « زیستن » یشامق « زی » ، « شکستن »
 قیرمق « شکن » ، « گسیستن » جوزمك « کسل » ، « نشستن »
 او طور مق « نشین » .

« بایستن » فعلنك امر حاضر ی « بای » ، مضارعی « باید »
 « شایستن » فعلنك امر حاضر ی « شای » مضارعی « شاید » کلیر .

❦ افعال مشهوره فارسیه ❦

۱۲۵ -- بو افعالك امر حاضر لریله از بر لئسی تمام مبحث
 افعالك تمرینی صایله بیلیر :

❦ امر حاضر ایله الف ممدوده ❦

آرام	دیكلنمك	ارامیدن
آرای	طوناتمق	آراستن
آزار	اینجتمك	آزردن
آزمای	دنه مك	آزمودن
آسای	راحت ایتمك	آسودن
آشام	ایچمك	آشامیدن
آشوب	قارشدرمق	آشفتن
آفرین	یاراتمق	آفریدن
آگن	طیقماق ، طولدیرمق	آآکندن
آلفته شو	آلشمق	آآلفتن
آلای	بولاشدیرمق ، پیسلتمك	آآلودن

آماس	شيشمك	آماسیدن
آی	كلك	آمدن
آمرز	عفو ایتك	آمرزیدن
آمور	او كرنمك	آموختن
آور	كتیرمك	آوردن
آویز	آصمق	آویختن

الف

ارز	دكك	ارزیدن
افت	دوشمك	افتادن
افروز	یاندرمق، یامق	افروختن
افزای	آترمق	افزودن
افسرده شو	طونمق	افسردن
افشار	صیقمق	افشردن
افكن	آتمق	افكندن
انجام	بتورمك	انجامیدن
اندیش	دوشونمك	اندیشیدن
اندوز	قزانمق	اندوختن
اندای	صیوامق	اندودن
انگیز	قوپارمق	انگیختن
ایست	طورمق	ایستادن

ب

باختن	اوینامق	باز
بافتن	طوقومق	باف
بالیدن	قبارمق	بال
بایستن	کرکمک	بای
بخشودن	باغشلامق	بخشای
بردن	گوتورمک	بر
بسیجیدن	حاضرلامق	بسیج
بوسیدن	اوپمک	بوس
بوئیدن	قوقلامق	بوی

پ

پائیدن	کوزتمک	پای
پاختن	پیشیرمک	پز
پذیرفتن	قبول ایتمک	پذیر
پریدن	اوچق	پر
پراکندن	طاغیتمق	پراکن
پژوهیدن	آرشدیرمق	پژوه
پناهیدن	صیغنمق	پناه
پنداشتن	صامق	پندار
پوئیدن	قوشمق	پوی

پیچیدن	صارمق	پیچ
پیراستن	بودامق	پیرای
پیوستن	ارشمک	پیوند
پیودن	اولچمک	پیای

ت

تابیدن	قزیشدیرمق	تاب
تاختن	قوشمق	تاز
تافتن	دوندرمک	تاب
تراشیدن	یونتمق . قازیمق	تراش
تراویدن	سوزمک	تراو
توانستن	قادراولمق، بجرمک	توان

ج

جستن	آتلامق	جه
جنیدن	قلدانق	جنب
جوشیدن	قاینامق	جوش

چ

چریدن	اونتلامق	چر
چسبیدن	یابشمق	چسب
چکیدن	طاملامق	چک

خ

خای	چکنه مک	خائیدن
خار	قاشیمق	خاریدن
خیز	قالقمق	خاستن
خروش	باضرمق	خروشیدن
خند	کولمق	خندیدن
خواه	ایسته مک	خواستن
خشک	قوریمق	خشکیدن
خواب	او یومق	خوابیدن
خوان	او قومق	خواندن

د

در	ییرتمق	در دیدن
درخش	پارلامق	درخشیدن
درنگ	طورمق	درنگیدن
دو	قوشمق	دویدن
دوز	دیکمک	دوختن
دوش	صاعمق	دوشیدن
یین	کورمک	دیدن

شکبیدن	طایانمق	شکب
شمردن	صایمق	شمر
شناختن	طایمق	شناس
شنیدن	ایشتمک	شنو
شوریدن	قالقشمق	شور

غ

صریدن	کورله مک	—
غریویدن	باغرمق	غریو
غلتیدن	یو وارد لایمق	غلت
غنودن	ایمز غنمق	غنو

ف

فراختن	قالدیرمق	فراز
فرستادن	کوندرو مک	فرست
فرسودن	اسکیتمک	فرسای
فرمودن	بیورمق	فرمای
فروختن	صایمق	فروش
فریفتن	الدایمق	فریب
فزودن	ارترمق	فزای

ک

کداختن	اریتمک	کداز
گذشتن	کچمک	گذر

گرویدن	اینامق	گرو. کرای
گرفتن	طوتمق	گیر
گریستن	آغلامق	گری
گریختن	قاجق	گریز
گزیدن	ایصرمق	گز
گزیدن	سچمک	گزین
کساردن	دفع ایتمک، یمک	کسار
کستردن	یایمق	کستر
کسستن	چوزمک	کسل
گشتن	کزمک	گرد
کشودن	آجق	کشای
کفتن	دیمک	کوی
کماشتن	مأمور ایتمک	کمار

ک

کاستن	اکسلماتک	کاس
کاشتن	اکمک	کار
کاویدن	آرامق	کاو
کاهیدن	اکسلماتک	کاه
کردن	ایتمک	کن
کشیدن	چکمک	کش

کوش	چالیشمق	کوشیدن
کوب	دو کمک	کوفتن

لرز	دتره مک	لرزیدن
لغز	قایمق	لغزیدن
لنگ	طوبالامق	لنگیدن
لیس	یالامق	لیسیدن

م

مال	از مک	مالیدن
مان	قالمق	ماندن
مک	امک	مکیدن
موی	آغلامق	موئیدن

ن

ناز	کوکنمک	نازیدن
نال	ایکله مک	نالیدن
نام	آدقویمق	نامیدن
نشین	اوطورمق	نشستن
نکار	نقش ایتمک	نکاشتن

نگریستن	باقق	نگر
نکوهیدن	ذم ایتک	نکوه
نمودن	کوسترمک	نمای
نواختن	اوخشامق	نواز
نور دیدن	بوکمک	نورد
نوشتن	یازمق	نویس
نهادن	قویق	نه
نهفتن	کیزلنک	نهفت
نیوشیدن	ایشتمک	نیوش

و

ورزیدن	کندی یی آلیشدرمق	ورز
وزیدن	اسمک	وز

ه

هراسیدن	قورقق	هراس
هشتن	براقق	هل

ی

یافتن	بولق	یاب

آلتنجی فصل

(فروع افعال بیاننده در)

۱۲۶ — فروع افعال اسم مصدر، حاصل مصدر، صفت مشبهه، صیغه حالیه، صیغه مبالغه، اسم آلتدن عبارتدر .

مصدر دن مشتق اولان فروع افعال

۱۲۷ — (۱) مصدر تخفیفی مفرد و مرکب اسم مصدر حکمنده در: (خرید) آتش (فروخت) صاتش (خرید و فروخت) آتش و یریش .

۱۲۸ — (۲) مصدر تخفیفینک آخربنه (ان) الحاقیله حاصل مصدر و صفت اولور .

(رفتار) کیدش (گفتار) سویلش .
حاصل مصدر : (کردار) فعل (دیدار) زیارت .

(خواستار) (طالب) (پرستار) خادمه .
صفت (خریدار) مشتری (نمودار) ظاهر .

۱۲۹ — (۳) مصدر تخفیفینک آخربنه (کار) الحاقیله صیغه مبالغه اولور: (پروردگار) رزاق (آفریدگار) خلاق .

امر حاضر دن مشتق اولان فروع افعال

۱۳۰ — (۴) امر حاضرک مفرد مخاطبی بمضاً حاصل مصدر مقامنده قوللانیلیر: (ناز) استقنا (نیاز) التماس .

۱۳۱ — (۵) امر حاضرده باخصوص فعل لازم اولانلر

الف الحاقيله صفت مشبهه اولور : (دانا) علیم (بینا) بصیر (شکیم) صبور .

۱۳۲ - (۶) الف ونون الحاقيله صیغه حالیه اولور :
(افتان) دوشه رک (خیزان) قالقه رق ، بعضاً صفت مشبهه اولور : (نمایان) جلی (شایان) حقیق ،

۱۳۳ - (۷) (ش) الحاقيله اسم مصدر اولور :
(دانش) علم (بینش) بصیرت .

۱۳۴ - (۸) (ه) علاوه سیله حاصل مصدر اولور :
(گریه) آغلامه (خنده) کولمه .

۱۳۵ - (۹) (گار) علاوه سیله صیغه مبالغه اولور :
(آموزگار) معلم (آمرزگار) غفور .

۱۳۶ - (۱۰) (ه) الحاقيله اسم آلت اولور : (آویزه)
آستی (استره) م (ستیزه) غوعا آلتی (آینه) رینت آلتی .

{ یدنجی فصل }

(متعلقات فعل بیاننده در)

۱۳۷ - متعلقات فعل اسما وصفات وظروف ادوات
ایله بعض تعیرات مخصوصه دن عبارت اولوب بسیط و مرکب
اوله رق قوللانیلیر . فعلک نه زمان ونه مکانده وقوعی ایله نوع
وعددی و احوال سائره سنی بیان ایدر . بونلردن بعضیسی ایکی
ویا زیاده مقامده دخی استعمال اولنور . اشبو جزء کلامه

متعلقات فعل دینورسده متعلق یالکز فصله منحصر اولیوب
فاعل ایله مفعول وصفات وکندیلرندن دیگر بر متعلقك دخی
متممی اوله رق کیفیت و هیأتی بیان ایچون استعمال اولنور :

ظروف زمان

۱۳۸ — (کی) قجان (گاهی) بعضاً (بگاه) و قتیله (بیگاه)
و قسز (باگاه، ناکهان) آنسزین (هرگاه) قجان که (هرگز)
ابدأ (همیشه) دائماً (پیوسته) بردوزی به (در آغاز) ایلکن
(در انجام) صوکنده (همیشه) وقتا که (اکنون) شمدی
(ایدون، همیدون) اولوقت (ایدر) حالا (هنوز) دها (دمی)
بر آن (دردم) چارچابوق (دمبدم) هر آنده (هانددم) در حال
(زود) تیز (دیر) کیچ (ازدیر باز) چوقدنبری (دیرگاهی)
برچوق وقت (امروز) بوکون (امشب) بوکیجه (شباهنیگام،
شبانہ) کیجه لین (شبانروز) کیجه کوندوز (شامکاهان) اقشام وقتی
(دوش، دوشینه) دون کیجه (دیروز) دون (بری، برپریروز) اولکی
کون (پس پریر) دها اولکی کون (فردا) یارین (پس فردا) او بریسی
کون (بامداد) صباح (بامدادان) صباحلین (بامداد بگاه) صباح
ایرکن (باموشام) صباح، واقشام (سال امسالین، امسال) بوسنه
(سال گذشته) کچن سنه (سال آینده) کله جک سنه .

ظروف مکان

۱۳۹ — (کجا) نزه (ایجا) بورا (فرا) یوقاری (فرو)

آشاغی (بالا) اوست (پائین) آلت (پیش) ایلری (پس)
 کیری (واپس) آرقه (هرسو) هریانده (دوبرو) قارشی قارشی
 (درون) ایجری (بیرون) طیشاری (برزبر) اوستده (درزیر)
 آلتده (درمیان) اورتهده (درکران) ، کنارده (براست) صاغه
 (بج) صوله (نزدیک) یقین (دور) اوزاق .

❦ قیود ترتیب و تائکید ❦

۱۴۰ - (نخست) ایلک (نخستین) برنجی (آنگاه) صکره
 (پس - پس آنگاه) بعسده (یکبار) بردنبه (برابر) برلکده
 (سراسر - سراسر) باشند باشه (درهم) قاریشیق (درهم، برهم)
 مخلوط (یکان یکان) برر برر (گروها گروه) آلايله (پی در پی) ،
 پیایی (بلافضله) درانجام) عاقبت (نک تنها) یاپ یالکمز (بخود)
 کندی کندینه (خودبخود) کندی باشنه (خویشتن) کندیسسی.

❦ قیود کمیت و قیاس ❦

۱۴۱ - (چند) نه قدر (چندان، چندین) بوقدر (بسی،
 بسا) چوق (خیلی) چوقدن چوق (فراوان) بول (سخت) قتی
 (اندک کم) آز (هرچه کمتر) اقل قلیل (نیمه کاره) یاری بحق
 (هرچه بیشتر) اک زیاده (کمابیش) تقریباً (بیش کم) آز چوق
 (کمتر) ازجه (دست کم) اقلا (چونین) بونک کبی (افزون)
 زیاده (بس) آنحق (بیکم وکاست) طاس تمام (پاک - یکجا) تماماً

«هان، بعینه، همگان، تماماً» پارچه پارچه، آزار آزار «یکسر،
 باشند باشه» بدستی، برقاریش «تیرپرتابی، اوق آتمی» همسنگ
 مورچه، برقارنجه قدر «چندخردلی، بر خردل قدر».

﴿ قیود کیفیت و وصفیت ﴾

۱۴۲ — «چون، فصل» شتابان، «چابالیهرق» لنگ،
 لنگان، آقیسه رق «کورکورانه» علی العمیا «آشکاره» آچقدن
 «نهانی، کیزلیجه» «بفرخی، سعادته» «ناچار، بالضروره»
 «دربرده، کیزی» «همواره» بر دوزی به «ارزان — رایگان»
 «اوجوز» «گران — شایکان» بهالی «نیک» اپی «سخت» قتی
 «خوب» کوزل «بد» فنا «چست وچالاک» قیص قیوراق
 «تندوتیز» چارچابک «دوشا دوش، اوموز اوموزه» «مومو»
 مفصلاً «نشستی» ر اوطورش «بجا» یرنده «بیجا» محلسز
 «خواه ناحواه» ایسترایستمز «گام و یگام» وقتلی وقتسز
 «بهرسان» فصل ایسه «دلیرانه» ییکتجه سنه «جدا گانه» ایریجه
 «دانسته» بیلهرک «نهفته» خفیاً «برهنه پاه» یالین ایاق «سردر هوا»
 مشکبرانه «اندک اندک» ازار ازار «بیهوده» نوش بوشنه
 «بنادانی» جاهلجه سنه «ازروی خود» اوصولق ایله.

﴿ قیود نفی و سلب ﴾

۱۴۳ — «نه» م هیچ، هرگز، ابدأ، «هیچگاه»
 هیچ بروقت «هیچ رو» هیچ بروجه ایله.

❦ قیود ایجاب و تصدیق ❦

۱۴۴ — (آری) اوت (بچشم) باش کوز اوستنه (هر
آینه) البته (نهار) حقیقه (باشد) اولسون (راستی را)
کرچکدن (بدرسی) فی الواقع (بیگزاف) یالان اولسون
(بیچند و چون) بلاخلاف (یچون و چرا) بلادلیل (بیهمه چیز)
صحیحاً (اینست و جز این نیست) شهه سر (بی بوک و مگر) بلا تعلل
(چه به ارین) نعم المطلوب، نوندن ایسی نه اولور .

❦ قیود شک و ظن ❦

۱۴۵ — (مگر) بلکه (شاید) کویا (هانا) صانکه
(افند) اولور. (دور نیست) اوراق دکلدور. (کمام) ظنمه کوره
(پندارم) بنجه (شد نیست) اولاغاندور (رواست) جائزدور
(کارست) ایشی بیلیر (بوکه) اوله که

❦ قیود استفهام ❦

۱۴۶ — (آیا) عجبا (کی) قچان (کجا) نره (چون)
نصل (چرا) نیچون (چند) قاچ (کو) قی یا (چگونه)
نه درلو (چسان) ندکلو (کدام) قنی .

❦ قیود شرط ❦

۱۴۷ — (اگر) (اگر چه) (هرگاه) (هر چند) (اگر چند)

﴿ سکزنجی فصل حروف بیانده در ﴾

(حروف معانی بسیطه)

۱۴۸ — بعض معانی بی کسب ایچون جمله و کلامه داخل اولانله دینور . بو فصلده تمرین آنجق حفظ اشعاردرد :

(۱)

۱۴۹ — اول ووسط و آخر کلمه یه داخل اولور . اول کلمه ده (اصلی) (وصلی) (تعریه) ایچوندر :

(اصلی) اولدرکه حذفی جائز اولیه : (اندام) اعضا (انجام) صوك . (وصلی) اولدرکه حذفی جائز اوله (افسوس) یازیق (افنادن) دوشمك ، (تعریه) یالکیز ضرورت ایچون کلندردر : (ابا) (ابر) (ابی) :

«ابی حکم شرع آنخوردن خطاست»

شرعك حکمی اولمدقچه صو ایچمك بیله خطادر .

۱۵۰ — الف اواسط بش قسمدر .

مضارع داخل اولان الف تمنی ودعادر :

«خداش درنفس آخرین بیامر زاده»

الله تعالی صوك نفسنده آنی عفو ایلسون .

۱۵۱ — الف متجانس که الف توالی و مقابله دخی دینور :

(این پر ازلالهای رنگارنگ)

(وان پر ازمیو های گوناگون)

بوراسی هررنگ لاله ایله مخلو ، اوراسی درلودولومیوه لر ایله طولو ،

۱۵۲ — الف توسل که ایکی کله‌بی بر ایدر : (سراپا)
 باشند آیآغه (سراسر) باشند باشه :

« در سراپای وجودت هنری نیست که نیست ،
 باشکدن ایآغه قدر اولمدق هنر یوقدر .

۱۵۳ — واو عطفدن بدل اولان الفدر : (کایش)
 (تکابو) ۲۸ .

۱۵۴ — الف زائده‌در : (نگوسار — نگونسر) باشی
 آشاعی (سبکسار — سبکسر) خفیف باشلی — عقلسز .

۱۵۵ — الف اواخر کلمات ۸ در .

۱۵۶ — الف ندا :

« دلایکدم از خواب بیدار شو »

کوکلم بر دم اویقودن اویان .

۱۵۷ — الف تعجب و تأسف :

دریغا بر آن‌کز جهان بست رخت

خوشا آنکه بنشست بر روی تخت

افسوس آکا کیم جهاندن یوکنی ناعلدی ، نموطلو آکا کیم تخت اوررینه اوتوردی .

۱۵۸ — علامت صفت مشبهه : (دانا) علیم (بینا) بصیر

(زیبا) کوزل .

۱۵۹ — علامت صفت : (روا) جائز (سزا) لایق

(بویا) قوقولو .

۱۶۰ — یادن منقلب اولان الف نسبت :

« فراخای جهام تنگناشد »

جهانك ككشلكي بكا طار اولدی .

اصلی مسیحی اولان (مسیحا) النی دخی بو قیلدندر :

۱۶۱ — الف دعا ونفرین :

« روز شادی دشمنش کمیندا »

دشمنی ایی کون آز کورسون .

۱۶۲ — الف زینت و ضرورت :

« شاهها نظام ملک و قوام جهانیا »

ای پادشاه ! ملکک نظامی و جهانك قوامی سین .

۱۶۳ — جواب معناسنه اولان القدر :

« بگفتش وصل به یا هجراز دوست »

« بگفتا آنجه میل خاطر اوست »

دوستدن وصلی یا هجرائی اییبردیه سوردی ، میل خاطری قنئی ایسه اودر دیه جواب ویردی .

(ب)

« باء اوائل افعاله داخل اولور . و علامت مفعول الیهدن »

۲۸ اول اسماده قسم ، مصاحبت ، الصاق ، ظرفیت ، زیادت

ایچوندنر :

۱۶۴ — قسم : « بجان تو ، جانك ایچون .

۱۶۵ — مصاحبت :

« بقلم راست نیاید صفت مشتاقی »

مشتاقلق صفتنی قلم ایله یازمغه کلز .

- ۱۶۶ - «الصاق» : «بتویوسته ام» سکا متعلقم .
 ۱۶۷ - ظرفیت : «بعهدتو» سنک عهدکده .
 ۱۶۸ - زائد : «بدریادر» دریاده «وبشکر اندرش»
 شکرنده .

(ت)

- ۱۶۹ - «۱» علامت خطابدر : «۶۴»
 - امردن مشتق اولان فعللرده داله قلب اولنور.

(ز)

- ۱۷۰ - «از» حرفنک مخفی و «دن» معاسنه در .

(س)

- ۱۷۱ - حرف زائددر : «سپس» صکره «سپاس» شکر.

(ر)

- ۱۷۲ - واو «۷» قسمدر .
 ۱۷۳ - واو معدوله که «خ» دن صکره یازیلیر : «خواب»
 اویقو «خواجه» افندی .
 ۱۷۴ - واو بیان ضمه در : «دو . چو . تو» ایکی .
 مثلی . سن .
 ۱۷۵ واو تصغیردر «۲۵» .
 ۱۷۶ - واو ملازمت :

اگر رستم ازدست این تیر زن

من و موش و ویرانه پیرزن

اگر بواو جی الذدن قور تیلور سه م، بردها قوجه قاربك ویرانه سی وفاره ايله بن.
۱۷۷ - : زائد « حق بامنست ویا بااو » حق بنم جانمده میدر
یا آنککننده .

۱۷۸ - واو اطلاق واشباع : « کالو » جالو ، « طاوس »

« کاوس » بو واو ممدوده ایکی واو گهی اوقنور .

۱۷۹ - واو عطف : « ۴۳ » .

(ه)

۱۸۰ - « ها » ایکی قسمدر : اصلی ، وصلی .

اصلی - حذف و تبدیلی جائز اولمیان : « کره » دوکوم

« زره » جنک لباسی

وصلی - حذف و تبدیلی جائز اولان « ها » در . اوده

اوج یرده اولور :

۱۸۱ - اسماء منقوله ده : « نامه » مکتوب « جامه » لباس .

۱۸۲ - صفاتده : « زرینه » آلتون یالیزیلی « سیمینه »

کوموش یالیزیلی .

۱۸۳ - مشتقاتده : « گریه » آغلمه « خنده » کوله .

(ی)

۱۸۴ « یا » ایکی قسمدر : معروف ، مجهول .

« معروف » اولدرکه اشباع ايله اوقنور . انواعی سکزددر :

۱۸۵ — یای خطاب (۶۴) (۶۷)

۱۸۶ — یای نسبت: (پارسی، خانگی، فرانسوی) (۵۴).

۱۸۷ — یای مصدر که انواع کلمه داخل اولوب آنلره

معنای مصدری آرتورر: (مردمی) انسانلق (نیکی) ایسلک
(منی) بئلك (زردیكي) یقینلق:

« آسمان در کشتی عزم کند دایم دوکار »

« گاه شادی باد بانی گاه انده لشگری »

فلک عمرمک کیمیسندہ دائما ایکی ایش یاپار . فرح وقتندہ یالکنلک غم وقتندہ لشکرلک

۱۸۸ — یای لیاقت:

« درد دل مانهفتنی نیست »

« وین درد بتر که گفتنی نیست »

۱۸۹ — تعظیم و تحقیر. بو مصراعده هرایکیسی ده واردر:

« شاهبازی بشکار مگسی میآید »

۱۹۰ — یای تعجب: (تومردی ولکن چه مرد بدی)

سن ارکک سین امانه فنا ارکک .

۱۹۱ — یای اثبات صفت: (تورزازی و پزازی) ،

سن پرنج و بز صاتان سین .

۱۹۲ — یای اشباعدر: (خاقانی) (قآنی) که القاب

و مخلص آخرینه الحاق اولنور .

(یای مجهولک) اقسامی بشدر:

(۲۹۱) یای تنکیر و وحدت . بو ایکی معنی بو مصراعده جمع اولنمشد . اولکیسی وحدت و ایکنجیسی تنکیر معناسنه در :
« حسب حالی ننوشتیم و شد ایامی چند »

بر حسب حال یازمه دن ، چوق مدت کچدی .

۱۹۳ — یای وقایه که اضافت حالنده الف و واو ممدوده دن صکره آرتیریلور (۴۱) .

۱۹۴ — یای موصوفه در . بویا (که) لفظندن اول کلیر .
و (که) آنی تفسیر ایدر :

(مردی که دیدی و سحنی که شنیدی) کوردیکک آدم و ایشدیکک سوز .

۱۹۵ — یای استمراری فعلده کچدی) .

طقوزنجی فصل

(ادوات بیاننده در)

۱۹۶ — بو بابده مثاللری مصراع و ابیات ایله ایراد ایلدیکمزدن شاگردانه آنلرک از برلدلمسی کفایت ایدوب تمرین علاوه ایتکه حاجت کورمدک .

۱۹۷ — (آری) تصدیق ایچون . اوت مضاسنه در :

(سراسر پاسخ او بود آری) باشند باشه حوایی اوت ایدی

۱۹۸ — (آسا) تشبیه ایچوندر (۵۴) .

« افرین خدای بر پدری »

« که تو پروردو مادری که توزاد »

الله تعالانك رحمتی سنی بسلین بابابه و سنه طوغوران آناه .
 ۱۹۹ — (آکین) بر شیئله اتصاف ایچوندر . (۴۵)
 اه ادات تحسردر .

« بیک توگفتم رسید پیشترم از اجل »
 « آه که از بخت بداین نرسید ان رسیده »
 سنک مر سولک اجلدن اولی پیشیردیم ، آه که طالعمک ضعفندن اوکلدن بوکلدی .
 ۲۰۰ — (آیا) استفهام ایچوندر :

« آیا بود که گوشه چشمی بما کنند »
 عیجا ممکنمدر بزه بر کوز او جیله باقه لر .
 ۲۰۱ — (از) ابتدا و تبییض ایچوندر و مفعول منه اداتیدر :
 « من از توروی نه ییچم بهیچ روی از آنرو »
 « که روبروئی ماخود تودانی از از لست »
 بن سندن بروجه ایله یوز چوریم زیرا بزم ، یوز یوزه کلدی کمز
 از لیدر بیلیر سین .

اولکیسی مفعول منه علامتی و ثانسی ابتدایه در .
 ۲۰۲ — (اگر) ادات شرطدر . — (گر) — (ار)
 « از دست اجل کس نرهد با اگر و گر »
 کیمسه (اگر و گر) ایله اجل الندن قورتلمز .
 ۲۰۳ — (اندر) ظرف ایچوندر : (اندر خانه) اوده
 ۲۰۴ — (ای) ندا ایچوندر :

« ای باغبان چو باغ زمرغان تهی کنی »
 « کاری ببلبلان کهن آشیان مدار »

۲۰۵ — (با) معیت ، مصاحبت ، نسبت ، مقابله ایچوندر :

« بامن بودی منت نمیدانستم »

« بامن بودی منت نمیدانستم »

بنم ایله ایدك ، بن بيلموردم ، یوقسه بن ايدك بن بيلموردم .

۲۰۶ — (بار) مكائده كثر و ظرفيت ايچوندر :

« از سینه دور سازم و از دیده رود بار »

کوکسمدن آم چکرم و کوزمدن نهر آقیدرم .

۲۰۷ — (باری) ادات فذلکه :

« کافران از بت بی جان چه تمتع دارید »

« باری آن بت به پرستید که جانی دارد »

ای عبده اصنام ! جانسر بتدن نه استفا ایدرسکمز ، باری برته
طاپکمز که جانی واردر .

۲۰۸ — (باز) تکرار و تأکید ایچوندر :

« باز گو از نجدو از یاران نجد »

بنه نجددن و احبابندن سویله

۲۹۰ — (بان) محافظت اداتیدر : (۴۵)

« نیست آسان روی در بان دیدنم »

قبوجینك یوزینی کورمه م قولای دکلدز .

۲۱۰ — (بر) استعمال ایچوندر و زائد اوله رق افعاله داخل اولور

« نوروز فراز آمد وعیدش باثر بر »

نوروز ایرشدی ، بایرام دخی آرقه‌سی صره .

۲۱۱ - (برای) علت ایچوندروادات مفعول لهدر :

« از برای چه آمدی بجهان »

دنیا به نه ایچون کلدك .

۲۱۲ - (بس ، بسا ، بسی) انحصار و کثرت ایچون

اولوب مهماندندر لر :

« بر لب جوی نشین و گذر عمر بین »

« کاین اشارت ز جهان گذران مارا بس »

نهر کنارنده اوطور و عمرک یکمسنه باق که بو اشارت کیچیجی
جهاندن بزه کافیدر .

۲۱۳ - (بلکه) استدرارک واضراب ایچوندرو :

« مؤذن سخته کرده بلکه مرده »

مؤذن سخته ایتمش بلکه اولمش

۲۱۴ - (بهر) و (از بهر) علت ایچوندرو :

(بهر یک جرعه که آزارکش در پی نیست)

(زحمتی میکشم از مردم نادان که مپرس)

بر جرعه ایچون که کیمسه نك آزارینی موجب اولماز ، نادان
آدملردن اول قدر زحمت چکریم که صورمه .

۲۱۵ - (بو) ، (بوکه) بودن فعلندندر . ترجی مضانسه

قوللانیلیر :

- (نور زخورشید خواه بوکه بر آید)
 نوری کونشدن ایسته ، شاید مأمولک حاصل ارلور .
 ۲۱۶ — بوك ومگر (لیت ولعل) دیمکدر :
 (جه خیزد ازین جمله بوك ومگر)
 بوقدر بو کون صباح ایتمه دن نه چیقار .
 ۲۱۷ — (بی) ادات نفیدر . جوامده داخل اولور :
 (بی کس) . کیمسه سز (بی تاب) تاب وطاقسز .
 ۲۱۸ — (یاد) ادات ضدیتدر :
 (بهر هر زهر یاد زهری نیست)
 هر برزهر ایچون برپانزهر واردر .
 ۲۱۹ — (پس) تفریع وعطف ایچوندر .
 ۲۲۰ — (تا) ابتدا واتها ایچوندر .
 (نامیرد یکی بنا کامی)
 (دیگر ی شاد کام تنشیند)
 (تا) رابطه ایچوندر :
 (هان تاسپر نیفگی از حمله فصیح)
 صقین فصیحك حمله سنه تسلیم اولیه سین .
 (تا) شرط ایچوندر :
 (تا بریشان نشود کار بسامان نشود)
 (تا) توقیت ایچوندر .

(تا) قصیه شرطیه سنده استدامت ایچوندر :

(تاجهانست درجهان باشی)

دنیا طور دقچه دنیاده باقی قاله سین .

(تا) تعلیل ایچوندر :

(تکیه مجبارکن ناشودت تکیه گاه)

حضرت جباره تکیه ایله تاتکیه کاهک اولسون .

(تا) انفراد و مماثلت ایچوندر :

(ذات حقست تایی بی همتا)

حق تعالایک ذاتی منفرد و بی مثلدر :

۲۲۱ - (تر) و (ترین) ادات تفضیلدر :

(جز در آینه و آبش نتوان یافت نظیر)

آینه و صودن بشقه یرده نظیری بولنه ماز .

۲۲۲ - (چند) (چندان) استفهام و مقداردن سؤال

ایچوندر .

۲۲۳ - (چون) واو مجهوله ایله ادات تشبیه و شرط

و توفیت ایچوندر :

(چون ازو گشتی همه چیز از تو گشت) .

(چون ازو گشتی همه چیز از تو گشت)

آنک ایچون اولور سهک هرشی سنک ایچون اولور ، آندن

دوندکده هرشی سندن دوزر .

(چون) تعلیل ایچون :

(توچون بخت منی هرگز نخواهم)

چونکه سن بنم بختم سین ، بن هیچ بر وقت او یوم .

(واومعروف) ایله استفهام ایچوندر :

(زیر کل تنگدل ای غنچه رعنا چونی)

طوبراق آلتنده یورك طارلقيله ای رعنا غنچه فصل سین .

۲۲۴ - (چه) موصول واستفهام ایچوندر . (مهماتده

کچدی) . تسویه افاده ایدر :

(همه جا خانه عشقست چه مسجد چه کنشت)

هریر محبت یریدر ، کرك مسجد و کرك کلیسا اولسون .

سبب ایچون اولور . فقط بوصورته (چرا) مفعول اولدقمه

(چه را) یازیلیر .

۲۲۵ - (خواه) تساوی ایچوندر :

(توخواه از سختم پند گبرو خواه ملال)

سن ایستر بنم سوزمدن نصیحت آل ایستر ملالت کوستر .

۲۲۶ - (خود) ادات تأکید و تجریددر : (خویش

و خویشان) کی .

(در رفتن جان از بدن . گویند هر نوعی سخن)

(من خود بچشم خویشتم ، دیدم که جانم میرود)

جانك بدندن کیتمسی اوزرینه هر درلو سوزلر سویلنور ، بن

کندی کوزمله جانمک کیتمسی کوردم .

۲۲۷ - (دان) ادات ظرفدر :

(آنرا که جامه نیست کجا جامدان بود)

البسه سی اولیانك زرده صندوقی اولور.

۲۲۸ — (در) ظرف و علامت مفعول فیهدر (۲۴)

۲۲۹ — (را) قسم ایچوندر :

(خدا را ای مسلمانان خدا را)

الله ایچون ای مسلمانلر الله ایچون

ادات مفعول صریحدر . (۲۴)

تعلیل ایچوندر ،

(دامن خود پرکنم هدیه اصحاب را) اتکمی طولدیریم

اصحابه هدیه ایچون .

۲۳۰ — (زار) ادات مکندر . (۲۳)

۲۳۱ — (زی) جهت معنانهدر :

(زی من آی ای دوست مگریز ایمن آی)

بنم یانمه کل ای دوست قاچه ، امین اوله رق . کل .

۲۳۲ — (زیر ، ایرا . ازیرا) — (ازیراه) عطفی

اولوب تعلیل ایچوندر :

(سلان) تشبیه ایچوندر : (۵۴)

(گفت چونی وجسان میگردد بر تو زمان)

نصل سین ووقتک نصل کیچور . دیه صوردی .

۲۳۳ — (ستان) مکان ایچوندر : (۵۴)

(تو دربستان و یارانت بزدان)

۲۳۴ - « قام » ، « وام » ، الوان ادواتنددر « ۵۴ »

۲۳۵ - « فر » ، « فرهی » ، عظمت معناسنه در .

(توتی فر خجسته توتی بافره)

۲۳۶ - « فرا » ، « فراز » ، « فرو » ، « فرود » ، افعاله علاو

اولنور . بعضاً اشاغی و یوقاری معناسنی افاده ایدر لر . بعض

دخی زائد اولور . « ۹۱ »

۲۳۷ - « فراز » ، آچق و قیامق معناسنه اضداددنددر

(وان یکاد بنخواستیدو در فراز کفید)

وان یکاد آیتنی اوقیوب قیوبی آجکز یاقیایکز .

۲۳۸ - « کاش » ، « کاشکی » ، « کاش که » ادوات تمیدر :

(کاشکی مستی نمودی هر حرامی چون شراب)

(آزمان معلوم گشتی در جهان هشیار کیست)

کاشکی هر حرام شراب کبی سرخوشلق ویرم ایدی اولوقه

دنیا ده آییق کیم در آکلاشیلیر ایدی .

۲۳۹ - کار - « کار » ، صیغه مبالغه اداتیدر . « ۵۴ »

۲۴۰ - « گاه » ، زمان و مکان ایچونددر . « ۲۲ » - « ۲۳ » .

۲۴۱ - « کون » ، ادوات الواندنددر . « ۵۴ » .

۲۴۲ - « کویا » ، « کویا » ، نک مخففیدر . بولک النی دخی

کفتانک النی کبی زائد در در .

۲۴۳ - « کدام » ، « کدامین » ، ادات استفهام و ابهامدر « ۹۱ »

- ۲۴۴ - « کجا » ادات استفهام و ابهامدر .
 ۲۴۵ - « کده » و « لاخت » ادات مکناندر « ۳۲ » .
 ۲۴۶ - « کو » ادات استفهامدر « ۸۱ » .
 ۲۴۷ - « کی » استفهام ایچوندر « ۸۱ » .
 ۲۴۷ - « که » بیان، وصله، استفهام ایچوندر « ۸۸ » .
 ادات علتدر .

(راندم از آروی که فرمان نبرد)
 قوغدم ، زیرا اطاعت ایتمدی
 ۲۴۹ - « لیک » ، « ولیک » ، « ولی » ، « ولیکن » ، « ولکن »
 هب بر معنایه در .

۲۵۰ - « مان » بنیاد معناسی افاده ایدر :
 (هست دنیا جانّه بی خانمان)
 دنیا اوسز آدمک اویدر .
 ۲۵۱ - « مانا » ، « همانا » تحسین و حدس معناسنده در :
 (مانا که در ینجای زمردم اثری نیست)
 گویا بوراده اساندن اثر یوقدر .
 ۲۵۲ - « مگر » ادات استثنا و ظن استفهام انکاری
 و تردید ایچوندر .
 استثنا ایچون :

(هم مگر پیش نهد لطف شما گامی چند)
 سزک لطفکنز بر ایکی آدیم ایلری به آتمزه اولماز .
 ظن ایچون :

(مگر فرشته رحمت در آمد از درما)

عجبا رحمت ملکی بزم قبودن ایجری کیردیمی
تردید ایچون :

(بانك طببت نمی کند بیدار)

(تومگر مرده نه در خوانی)

طاوول سداسی سنی اوایندر میور، سن او یقوده دکل سین بلکه
اولمش سین .

۲۵۳ - « مند » ادات نسبتدر : (۵۴)

(زور مندا مستمندان رابین)

۲۵۴ - « نا » ادات نفیدر . اکثر مشتقاته داخل اولور :
« نا بینا » کور « نادان » جاهل .

۲۵۵ - « ناك » ادات نسبتدر « ۵۴ »

۲۵۶ - « نه » ادات نفیدر . نفی جنس ایچون دخی

اولور : بو صورتله « نه » آیری « ها » ایله یازیلیر : نه سیاه
نه سفید « نی » یای مجهول ایله دخی بوندن عبارتدر :

(نه ازجینم حکایت کن نه ازروم)

(کهمن دل بایکی دارم درین بوم)

نه چین و نه رومدن سویله ، زیرا بنم کوکلم بوراده بریسیله مشغولدر .

۲۵۸ - « نیز » ادات عطفدر

(چنان نماند چنین نیز هم نخواهد ماند)

اویله قالمدی بویله دخی قالمیه جق

۲۵۹ — «وا» باز «آحق» معناسنه در .

(وانکنند بخت بروی تودر)

بخت سک یوزینه قبو آجاز .

۲۶۰ — «وار» تشبیه و لیاقت و اتصاف معناسنه در «۵۴»

مقدار معناسنه دخی کلیر : «یکجامه وار» بر روبالقی پارچه،
و «بار» یوک عوضنه دخی قوللانیلیر . «خروار» کبی که بر
مرکب یوکی دیمکدر :

۲۶۱ — (وان) نان معناسنه در «۵۴» .

۲۶۲ — «ور» واوک قتی وواوک ماقبلنک ضمی ایله

نسبت ایچوندر :

(بدهقان کدیور گفت انگور)

(مراخور شیدکرد آبستن ازدور)

اوزوم کویلو باغبانه دیدی که، بنی کونش اوزاقدن حامله ایتدی .

۲۶۳ — «وند» ادات نسبتدر :

(ترجم کن بخویشاوند و پیوند)

۲۶۴ — «هر» ادات استفراقدر :

(مردم از عمر میرود نفسی)

هر نفس عمردن بر نفس کچر

۲۶۵ — «هرگز» تأیید نفی ایچون اولوب اصلا مضاسنه در:

(نه هرگز چاه پر گردد بشبم)

قویو اصلا شبم وچی ایله طولماز.

۲۶۶ — «هم» حرف عطف و مهماندندر واشتراك ایچوندر:

(ترا هر کس دعا گوئیست من هم)

سکا هر کس دعا حیدر. بن دخی دعا جیم.

۲۶۷ — (هان) ادات حصر در:

(ماهایم که بودیم و هان خواهد بود)

بز دائما اولدیعمز کبی یز و دائما اوله اوله جفز.

۲۶۸ — (هیچ) هر اداتنک ضدیدر. نفی تأیید ایچوندر.

۲۶۹ — یا حرف عطفدر. افاده تردید ایدر:

(یا مړك یا پیام ای کاش عنقریب)

(یا این دهد خدای یا آن شود نصیب)

یا اولوم یا پیغام کاشکی بویقینده، یا بونی الله تعالی ویره یا او نصیب اوله.

۲۷۰ — (یار) نسبت ایچوندر:

(گر مرا بخشد خداوند اختیار)

(بختیارم بختیارم بختیارم)

الله تعالی بکا اختیار ویرسه دائما بختیارم.

اونجی فصل

(اصوات بیاننده در)

۲۷۱. — (آه) تحسّر ایچوندر:

(آم از آن دم که از تو دور شدم من)

سندن اوزاق دوشدیکم زماندن فریاد .

۲۸۲ - (آفرین) ادات تحسین اولوب نفرین مقابلیدر :

(آفرین بروان فردوسی) فردوسینک روحی شاد اولسون

۲۷۳ - (آوخ، آوه) ندبه ایچونددر :

(آوخ که بلب رسید جانم) ای واه که جام دوداعمه کلدی

۲۷۶ - (افسوس) تأسف ایچونددر :

(افسوس که عمر ماهیهوده گذشت) یازیق که عمر مزبوشنه کچدی

۲۷۷ - (باش) تنیه ایچونددر :

(باش تاخیمه زند لشکر نیسان وایار)

کوزت تانیسان ومایس آیلرینک لشکری خیمه لرینی قورسونلر

(بنام ایزد) دعای خیر ایچونددر :

(بنام ایزد زتو چشم بدان دور)

ماشاءالله ربم سنی فنا کوزدن حفظ ایلیه .

یه به، زه زه، وه وه، یخ یخ تحسین ایچونددر :

(یه بهز مهرت زه زه بلطفیت) مهر و لطفیکه آفرین عنفیکه

(یخ یخ نگویم وه وه بعفت) یخ یخ دیهم وه وه دیرم

۲۷۸ - (نفو) نفرین معناسندهدر :

(نفو بر توای چرخ گردان نفو) نفرین سکا ای چرخ نفرین

۲۷۹ - (خنک) (خوشل) کبی ادات تحسینددر :

(خنک انکس که گوی نیکی برد) نه موطلو اول کمنسه که ایولک

مکافاتنی قازاندی .

۲۸۰ - (دریغ - دریغا) ادات تأسفدر :

(دریغا رفت ایام جوانی) افسوس که کنجلك زمانی کجدی .

۲۸۱ - (دلا) بونك کی آخرنده الف ندا اولانلر بتون تنیه ایچوندلر .

۲۸۲ - (دورباش) (زینهار) تحذیر ایچوندلر : (زینهار

از شیر دران دور باش) صاقین یرتجی ارسلاندن اوزاق اول

۲۸۳ - (زهی - خهی) آفرین معناسه در :

(زهی کامرانی خهی کامیابی) کامرانلق و کامیابلق نه کوزلدلر .

۲۸۴ - (وای) (وه) «وه وه» تأسف و تحسر ایچوندلر .

«وای من ووای من ووای من» وای بکا وای بکا وای بکا

۲۸۵ - «ها» «هان» «هین» «هی» «لا» «هلا» «هله» تمامی

تنیه ایچوندلر : «ها ایدل عبرت بین ازدیده نظر کن هان» اوین ای کوکل عبرت کوزیله باق .

«ایوان مداین را آینه عبرت دان» مداین ایوانی عبرت آینه سی بیل .

۲۸۶ - انشای عباردهده کورینان: «چه» «چونان» «ولی»

«بلکه» «لیکن» «زیرا» «پس» «سپس» «باری» «تاکه»

«آنکاه» «بنابرین» «باوجود این» «ناابن» «بااینهمه» «ناچار»

«هر آینه» «اگرچه» «اگرچند» «چندانکه» «هرچند»

«کیرم که» «همینکه» «چنانکه» «چنانچه» و بونلره مماثل اصطلاحات

حروفی عطف و روابطدن صاییلورلر

